

શ્રાવકના
પાક્ષિકાદિ અતિચાર
અર્થ સહિત

ધણા પ્રધારાપૂર્વક અનુભવીઓને પૂછીને
તૈયાર કરનાર

શા કુવરજી આણંદજી

ભાનસાર આણંદજી ભાણજીના દુસ્ત્રમાધી
આનેલી નકમમાધી

છપાવી પ્રમિદ્ધ કરનાર

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રચારક સભા
ભાવનગર

વીર સવત ૨૪૬૧]

વિક્રમ સવત ૧૮૮૧

કિંમત એ આના

મુદ્ર-ચાંદ મુદ્રામય : લ જુલાઈ શ્રી મહેા ય ઝિન્દગિ પ્રેમ
મણાપીડ-ભાનનગર

૧૩ નીચી શિક્ષાવતના અતિચાર માર્ગ	૬૦
આ પ્રકારના અનર્થની સમગ્રતા	૬૧
અર્નાધ્યાત્મને શૈક્ષણિકતા ૪-૪ પ્ર ૧૭	૬૩
અર્થ ૩ ને અનર્થ ૬ ની મમજી	૬૫
સાતમા-આઠમા વતને પ્રવૃત્તિ કહેવાનું મ જી	૬૫
૧૪ નીચી શિક્ષાવતના (નવમા વતના) અતિચાર માર્ગ	૬૬
૬ માર્ગી ૧૦ મા સુધી ચાર શિક્ષાવત કહેવાનું મરજી	૬૭
૧૫ બીજી શિક્ષાવતના (૧૦ મા વતના) અતિચાર માર્ગ	૬૮
૧૬ ત્રીજી શિક્ષાવતના (૧૧ મા વતના) અતિચાર માર્ગ	૭૧
આ પ્રકારના પૌષ્ઠની સમગ્રતા	૭૩
૧૭ ચોથા શિક્ષાવતના (૧૨ મા વતના) અતિચાર માર્ગ	૭૪
૧૮ મલેખાના મનુષી અતિચાર માર્ગ	૭૭
મલેખાનાની મમજી	૭૮
૧૯ તપાચાર પંખી બાલ તપાચારના ૭ વેના અતિચાર માર્ગ	૭૯
૭ પ્રકારના બાલ તપની મમજી	૮૦
૨૦ ૭ પ્રકારના અભ્યતર તપના અતિચાર માર્ગ	૮૨
૭ પ્રકારના અભ્યતર તપની મમજી	૮૧
ધર્મધ્યાનના આ પ્રકાર (પાપ)	૮૪
૨૧ વીર્યાચાર મનુષી તપ અતિચાર માર્ગ	૮૫
કુલ ૧૨૪ અતિચાર મનુષી તથા ને અર્થ	૮૭
૨૨ સર્વ સમાવેશ ૩૫ ચાર પ્રકારના અતિચાર માર્ગ	૮૮
પ્રાતે કહેલ ઉપમેદાર (એન્ડ મિચાદુક્ક)	૮૯

મતોના અતિચાર પછી શ્રાવકોએ તેમજ સાધુઓએ અત્યંત સમયે કરવાની આવશ્યમતાવાળી મલેખણના પાંચ અતિચારો કહીને ત્યાગપછી બાકી રહેલા તપાચારના તથા વીર્યાચારના અતિચાર કહ્યા છે તપાચારના બાદ અને અભ્યંતર એવા બે ભેદ હોવાથી તેના બે અતિચાર જુદા જુદા કહ્યા છે છેવટે સર્વ અતિચારોનો મગ્વાળો કરના રૂપ એક ગાથા કહીને ષડ્વિંશતિઘણ કરજો એ શ્રાવક પ્રતિક્રમણ સૂત્ર (વદિતા) માં કહેલી ૪૮મી ગાથાના પ્રથમ પદવડે વાવકના મન ન અહણ્ય કર્યા હોય તેને માટે પશુ પ્રતિક્રમણની તેમજ અતિચાર આવેશવાની જરૂર છે એમ સૂચવતા સતા ચાર પ્રકારની આવેશના કહી છે

આ રીતે એકદર પચાચારસૂચક ૧, જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર ને ચારિત્રાચારના ૩, સમકિત મળધી ૧, બાગ્મન મળધી ૧૨, મલેખણા મળધી ૧, તપાચારના ૨, વીર્યાચારનો ૧ અને મત વિનાના શ્રાવકો માટે ૧ કુલ ૨૨ અતિચાર જુદા જુદા વિભાગે કહ્યા છે તેમાં ભાષા જુની ગુજરાતી વાપરેલી હોવાથી તેમજ અમુક દેશમાં જ પ્રચલિત એવા કેટલાક ગાળો ને વાક્યો વાપરેલા હોવાથી તેના અર્થ પ્રચલિત ગુજરાતી ભાષામાં સમ તપવાની જરૂર જાણીને મારા જેવા મદમતિને માટે અર્થનો અર્થ લખવાનો આ મામાન્ય પ્રયત્ન કર્યો છે; હારણ કે અતિચાર ગુજરાતી ભાષામાં હોવાથી તે ખરી રીતે અર્થસ્વરૂપ જ છે

પ્રથમના પાંચ આચાર મળધી આચારના અતિચારમાં અને ત્યાગપછી કહેના ૩ આચારના અતિચારમાં તે મળધી આળી આળી ગાથા કહી છે અને પછી તપાચારના બે અને વીર્યાચારના ૧ અતિચારમાં તેની ગાથાઓનું એકેક પદ જ જણુ છે આ ગાથાઓમાં તે તે આચારના ૮-૮-૮-૧૨ (૧-) અને ૩ ભેદ છે તે નામ માથે જતા યા છે ભણનારાઓ આ

ગાધાઓને અતિચારની ઓછી આશા કહે છે પણ તે ગાધાઓ અતિચારની નહીં પણ આચારની છે આચારથી વિરુદ્ધ પ્રવૃત્તિ દર્શી તે અતિચાર છે, એમ ઉપગ્રી સમજવાનું છે

દર્શનાચાર ને સમકિત એ બંને તાર્કિક રીતે એક જ છે, પરંતુ દર્શનાચારના અતિચારમા સમકિતને અગે સમકિતીએ કંપી ભેદની પ્રવૃત્તિથી વિરુદ્ધ પ્રવૃત્તિઓ અતિચાર રૂપે અભાવેલી છે અને સમકિતના અતિચારમા તો ખાસ સમકિતમા જ લાગે એવા પાત્ર ફપણે ગતા યા છે આ દારણથી તે બે અતિચાર જુદાં કહ્યા છે

પાત્રે આચારના અતિચાર તો આવક ને માધુઓ માટે સરખા જ હોય છે, પરંતુ તેમાથી કે આચારને લગતા અનિચાર માધુ અતિચારમા પણ આવક પ્રમાણે જ આપેલા છે પાછલા એ આચારના અતિચાર શ્રાવકના અતિચારમા જ આપેલા છે પરંતુ તે અતિચારો સાધુએ પણ સમજીને આલોવના થોગ્ય છે (આગોવે છે)

નાતે ઉપગ્રહારમા સાધુ હોય તો સાધુ, સાધુ-શ્રાવક બંનેને માટે કહે છે અને માત્ર શ્રાવક જ પ્રતિજ્ઞાનુ-રતા હોય તો શ્રાવકના અગતુ વાક્ય આવક જ લે છે (એનકારેનું ઇત્યાદિ)

આ અતિચાર પાશ્વિક, ત્રૈમાસિક ને માવત્મરિક ત્રણે પ્રકારના પ્રતિક્રમણમા કહેવાય છે પરંતુ તેમા છેલ્લો શબ્દ બદલવામા આવે છે પાશ્વિક બદલે ત્રૈમાસિક અથવા સાવત્મરિક શબ્દ જોવે છે અને તેટલા કાળને લગતા અતિચારો લાગ્યા હોય તે આલોવીને મિચ્છા દુક્કડ આપે છે

આટલી પ્રત્યાવના કરીને હવે અતિચારની શરૂઆત કરવામા આવે છે

૧ પ્રથમ અચિતાર

નાણુંમિ દંસણુંમિ અ,
ચરણુંમિ તવંમિ તહ ચ વીરિયંમિ;
આચરણું આચારો,
ઈય એસો પંચહા ભણિઓ ૧

જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર, ચાત્રિયાચાર, તપાચાર, વીર્યાચાર એ પચ્ચવિધ આચારમાહિ અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષ દિવસમાહિ સૂક્ષ્મ બાહ્ય બાણુતા અન્ત-ણુતા હુઓ હોય તે સવિહુ મને, વચને, કાયાએ કંગી તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કડ

પ્રથમ અતિચારના અર્થ

શાથાર્થ — ‘ જ્ઞાનને વિષે, દર્શન (મમકિત) ને વિષે, ચાત્રિયને વિષે, તપને વિષે અને વીર્યને વિષે જે આચરણા કરવી-પ્રવૃત્તિ કરવી તે આચાર કહીએ તે યથોક્ત રીતે પાચ પ્રકારે કહેલ છે ’

૧ જ્ઞાન સબધી આચરણ જોટવે જ્ઞાનપ્રાપ્તિ થાય, તેમા

વિન ન આવે, વિરૂદ્ધ પ્રવૃત્તિ ન થાય તેમ વર્તણુ તે ર
દર્શન એટલે સમક્ષિત તે સળધી આચરણુ એટલે સમક્ષિતમા
દ્રષણુ ન લાગે, તેની પુષ્ટિ થાય, સમક્ષિત ઉદ્ભવળ થાય તેવી
પ્રવૃત્તિ કરવી તે ૩ ચારિત્ર જે પ્રકારે—દેશવિરતિ ને સર્વ
વિરતિ તે બને પ્રકારના ચારિત્રમા દ્રષણુ ન લાગે, તેની પુષ્ટિ
થાય, તેનુ રક્ષણુ થાય એવી આચરણુ કરવી તે ૪ તપાચા
રના જે લેદ-બાદ ને અભ્યતર એ બનેના છ છ લેદ છે
તદ્દય આચારમા જે પ્રવૃત્તિ કરવી, તેને આચરવા, વર્તનમા
મૂકવા, ત્યાગભાવમા-સમભાવમા વૃદ્ધિ કરવી, યાવત્ શુભ
ધ્યાન ધ્યાનુ વિગેરે આચરણુ તે ૫ વીર્યાચારના મુખ્ય
ત્રણ પ્રકાર છે મન સળધી, વચન સળધી અને કાયા
સળધી-એ ત્રણે પ્રકારના વીર્યમાથી જે જે પ્રકારનુ વીર્ય
(વીર્યાતરાયના કયોપચમવડે) પ્રાપ્ત થયેલ હોય તેને આત્મ
હિતકાન્ત શુભ કરણીમા ફેરવવુ-ગોપવવુ નહીં તેમજ અશુભ
કરણીમા-પાપનો બધ કરાવનારી કરણીમા ન ફેરવવુ તે

આ પ્રમાણેના પાંચે આચારમા (ઓષે) તે તે પ્રમાણે
પ્રવૃત્તિ ન કરવાથી અથવા વિપરીત પ્રવૃત્તિ કરવાથી જે કાંઈ
અતિચાર સૂક્ષ્મ એટલે નાનો અને બાદર એટલે મોટો બળુતા
અથવા અબળુતા લાગ્યો હોય તે સર્વેને માટે મન, વચન,
કાયાએ કરીને મને લાગેલ દુષ્ટ (દુષ્ટત્ય-પાપ) મિથ્યા
ચાઓ-ફળ આપનાર ન થાઓ નાશ પામી જાઓ

અહીં અતિચાર શુ ? તે સમજવા માટે અતિક્રમ, વ્યતિ
ક્રમ, અતિચાર ને અનાચાર એ ચાર પ્રકારે સમજવાની જરૂર
છે, તે આ પ્રમાણે—

૧ અતિક્રમ —કોઇપણ કાંઈ કરેલા પ્રત-નિયમમાં કે પરચખાણમાં તેનો ભંગ કરવાની-દોષ લગાડવાની ઇચ્છા થવી તે અતિક્રમ

૨ વ્યતિક્રમ —યથેચ્છી ઇચ્છાનુસાર પ્રવૃત્તિ કરવાની શરૂઆત કરવી તે વ્યતિક્રમ.

૩ અતિચાર —છીધેલા નિયમાદિકનો અમુક અંશે કંઈ ભંગ, અથવા તેા દ્રવ્યથી ભંગ અને ભાવથી અભંગ એવી સ્થિતિ તે અતિચાર

૪ અનાચાર —છીધેલ પ્રત, નિયમ, પ્રતિષ્ઠા કે પ્રત્યાખ્યાનથી ઉલટું વર્તન કરવું-છીધેલ પ્રતાદિકનો ધરાદાપૂર્વક ભંગ કરવો તે અનાચાર

૨ જ્ઞાનાચાર સંબંધી અતિચાર

તત્ર જ્ઞાનાચારે આઠ અતિચાર —

કાલે વિણુએ બહુમાણે,
ઉવહાણે તહ અનિન્હવણે,
વંજણુ અથ તદુભણે,
અઠ્ઠવિહો નાણુમાયારો.

જ્ઞાન કાળવેળાએ ભણ્યો ગણ્યો નહીં, અકાળે
 ભણ્યો વિનયહીન, બહુમાનહીન, યોગ-ઉપધાન-
 હીન ભણ્યો અનેગ કન્હે ભણી અનેગે ગુરુ દ્વયો દેવ-
 ગુરુવાદ્યો, પરિક્ષમણે, સન્નિધાય કરતા ભણતા ગણતા
 દૂરો અક્ષર કાને માત્રાએ અધિકો ઓડો ભણ્યો. મૂત્ર
 કૂડુ કદ્યુ, અર્થ કૂડો કદ્યો, તદુભય કૂડા કદ્યો ભણીને
 વિમાર્યા માધુતણે ધર્મે કાને અણુઉદ્ધર્યે, ઘરો અણુ-
 પડિલેલ્યે, વમતિ અણુગોર્યે, અણુપવેમે, અમન્નિધાય
 અળોન્નિધાયમાહે શ્રી દગવૈકાન્તિક-અવિરાવળી પ્રમુખ
 સિદ્ધાત ભણ્યો ગુણ્યો શ્રાવડતણે ધર્મે પરિક્ષમણા-
 ઉપદેગમાળા પ્રમુખ ભણ્યો ગુણ્યો. કાળવેળાએ
 કાને અણુઉદ્ધર્યે પઢ્યો. જ્ઞાનોપગરણુ-પાટી, પોથી,
 ઠવણી, ઢવળી, નવકાન્વાળી, માપડા-માપડી, દસ્તગી,
 વહી, ઓળિયા પ્રત્યે પગ લાગ્યો, થૂક લાગ્યુ, થૂકે
 કડી અક્ષર માન્યો ઓગિસે ધર્યો, કન્હે છતા આહા-
 રનિહાર કીધો જ્ઞાનદ્રવ્ય ભક્ષતા ઉપેક્ષા કીધી પ્રજાપ-
 ગમે વિશ્વારથો વિણુમતા ઉવેખ્યો. છતી ગદ્દિએ આગ-
 મ ભાળ ન કીધી જ્ઞાનવત પ્રત્યે દેપ-મત્સર ચિત-
 વ્યો, અવજા-આગાતના કીધી કોઈ પ્રત્યે ભણતા
 ગણતા અતગાય કીધો. આપણા બાણુપણાતણો ગર્વ

ચિત્તવ્યો. મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મત'પ-
ર્યવજ્ઞાન, કેવળજ્ઞાન એ પચ્ચવિધ જ્ઞાનતણી અસદ્-
હણા કીધી, અન્યથા પ્રરૂપણા કીધી કોઈ તોતડો
બોખડો હસ્યો, વિતકચો. જ્ઞાનાચાર વિપદ્યો અનેરો
જે કોઈ અતિચાર પક્ષદિવસમાહિ સૂક્ષ્મ-ખાદર,
જાણતા-અજાણતા હુઓ હોય તે સવિહુ મન વચન
કાયાએ કંઈ તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કડ ૨

જ્ઞાનાચાર સંબંધી અતિચારના અર્થ

ગાથાર્થ — જ્ઞાન યોગ્ય કાળે (મમયે) ભણવુ ૧, વિનય
પૂર્વક ભણવુ ૨, બહુમાનપૂર્વક ભણવુ ૩, ઉપધાન વહીને
ભણવુ ૪, શુદ્ધને યોગવવા નહીં ૫, અને શુદ્ધ વ્યજન,
અર્થ ને તદુલયપૂર્વક ભણવુ ૬-૭-૮ આ આઠ જ્ઞાનાચાર
સંબંધી આચાર (લેહ) છે

હવે ઉપર જણાવેલા આચારપૂર્વક ન ભણતા તેથી
વિરુદ્ધ વર્તન કર્યું હોય તે અતિચાર રૂપે દર્શાવે છે ૧ જ્ઞાન
યોગ્ય કાળે ન ભણ્યો, પણ અકાળે ભણ્યો તે પ્રથમ અતિચાર
૨ ભણાવનાર-માન્તર, પડિત, શુદ્ધ વિગેરે જે હોય તેનો
વિનય કર્યા વિના, મુનિ હોય તો ખમામમણાદિવડે વદન
કર્યા વિના, આવક હોય તો પ્રણામાદિવડે વિનય કર્યા વિના
ભણ્યો એ બીજો અતિચાર ૩ ભણાવનાર પ્રત્યેના બહુમાન

વિના ભણ્યો હૃદયનો પ્રેમ તે બહુમાન કહેવાય છે એવા
બહુમાન સાથે ભણવું જોઈએ તે વિના ભણ્યો એ ત્રીજો
અતિચાર ૪ મુનિ માટે યોગ વદ્યા વિના અને શ્રાવક માટે
ઉપધાન વદ્યા વિના ભણ્યો (જે જે સૂત્રોના યોગ વહેવાનું
વધાન છે તે વદ્યા વિના તેમજ જે જે આવશ્યકતા સૂત્રો
નવકાર વિગેરેના ઉપધાન શ્રાવકે વહેવાનું જણી છે તે વદ્યા વિના
ભણવું) તે ચોથો અતિચાર ૫ જેની પાસે પોતે ભણેલ હોય
તેનું નામ ન લેતા જીન વિશેષ વિદ્વાનનું નામ લેવું કે જેથી
પોતાનું મહત્ત્વ વધે તેને શુરનો નિહ્નવ કર્યો કહેવાય તેમ
કરવું તે પાંચમો અતિચાર ૬-૭-૮ સૂત્ર, અર્થ ને તદુભય
એટલે તે બંને વાના અશુદ્ધ બોલવા તે છકો, સાતમો ને
આઠમો અતિચાર

આ પ્રમાણે આઠ અતિચાર કદા પડી પ્રસંગોપાત જ્ઞાના
ચાગને લગતા જ જે જે દોષો લગાડવામા આવ્યા હોય તે કહે
છે ભણીને વિસાર્યા એટલે ભણીને ભૂલી જવું તે પણ અતિ
ચાર દોષ છે, તે બહોલ વસ્તુ પ્રત્યેનો અનાદર સૂચવે છે,
આદરવાગી વસ્તુ ભૂલાવી નથી ત્યારપછી સાધુને ધર્મે કાળે
અણઉદ્ધર્યે, કાઠો અણપડિલેલો, વસતિ અણશોધ્યે, અણ
પવેમે, અમલગાય અણોજગાયમા દશવૈકાલિકાદિ ભણવું તે
અતિચાર છે યોગ વહન કરીને સૂત્રાભ્યાસ કરનારે એ બધા
વાના કર્યા પડી જ સૂત્ર ભણાય છે કાળે ઠાઠી, વિધિપૂર્વક

૧ ઉપધાન વદ્યા અગાઉ તે તે સૂત્રો રીખાય છે પણ પડી
જેમ મનનું આરાધન તેના જ પાનુસાર કરવું પડે તેમ ઉપધાન વરીને
તે સૂત્ર ભણના-ભણાવવાની યોગ્યતા મેળવવાની છે

પરઠવી, ડાડાની પડિયેહણા કરી, વસ્તી આજીમાલુની અમુડ
 (૧૦૦) હમ્તપ્રમાણ ભૂમિ ગોધી-તેમા કાઈ અપવિત્ર વસ્તુ
 હોહી, અમ્મિ, પચેદ્રિયનુ મૃતક વિગેરે પડેવ નથી તેનો
 તપાસ કરીને, અગુચ્છિ હોય તો તેનુ નિવારણ કરીને પછી
 બણવુ ભેઈએ, તેમ ન કર્યું અર્થાત્ અન્વાધ્યાય જેવી કે
 અનધ્યાય જેવી ગ્થિતિમા તેને વખતે બણ્યો તેથી અતિચાર
 લાગ્યો હોય તે

શ્રાવકને ધર્મે ઉપધાન વહેના જે જે ક્રિયા કવવાની હોય
 તે કર્યા વિના વાચના હોય તો દોષ લાગે, તેમજ અન્વાધ્યાય
 કે અનધ્યાયવાગી ગ્થિતિમા તે તેવા કાળમા બણી શકાય નહીં,
 છતાં બહોં તો અતિચાર લાગે કાળવેળાએ કાને લીધા
 પછી જ મુનિથી બણાય, તેમ કર્યા વિના બહોં તો અતિચાર
 લાગે ત્યારપછી જ્ઞાનના ઉપગરણો જણાવ્યા છે તે ઉપગરણોને
 પણ લગાડાય નહીં, પુસ્તકાદિ ઉપર યુક્ત ઉઠે તેમ બોવાય
 નહીં, યુક્તવેદ અક્ષર બુસાદાય નહીં જો તેમ કવ તો દોષ
 લાગે પુસ્તકને ઓશિકા નીચે મૂકે અવવા તેની ઉપર માથુ
 રાખે, તેમજ જ્ઞાન (પુસ્તક, ચોપડી, હાપેલ કે લખેલ કાગળ
 વિગેરે) તથા જ્ઞાનના ઉપગરણ પામે છતાં આહાર કરે (જમ્મે)
 અથવા નિકાર (લઘુનીતિ, વડીનીતિ) કરે તો પણ અતિચાર
 લાગે જ્ઞાનના ઉપગરણોમા ન સમજી શકાય તેવી કેટલીક
 વસ્તુઓ છે તેના અર્થ આ પ્રમાણે-પાટી-અક્ષર લખવાની
 પોથી-વાચવાની ચોપડી, પાના, પ્રત વિગેરે ઠવણી-સાધુ
 સ્થાપનાચાર્ય મૂકે છે તે ઠવણી-પોથી ફરતી પોટવાની વાસની
 સળીઓની લુગડે મઢેલી થાય છે તે નવકારવાળી પ્રસિદ્ધ છે
 સાપડો મોરો, સાપડી નાની દમ્તરી-કાગળોની કાઈલ-વહી-

ચોપડા ઝોળિયા-ઉધરાણી વિગેરેના લાભા દાગળો લખેલા હોય તે તેની આશાતના ન કઠ્ઠી

હવે જ્ઞાનદ્રવ્યને અંગે અતિચાર કેવી રીતે લાગે તે દહે છે-જ્ઞાનદ્રવ્ય પોતે તો ન જ ખાય પણ કોઈ ખાતો હોય-બગાડતો હોય તેનો હતી શક્તિએ ઉપેક્ષા કરે તો દોષ લાગે. પ્રજ્ઞાપરાય એટલે શુદ્ધિનો વિપર્યયના ધવાથી પોતે જ્ઞાનદ્રવ્યનો વિનાશ થયો, અથવા તેવા જ કારણે અન્યનો ઉપેક્ષા કરી, હતી શક્તિએ જ્ઞાનદ્રવ્યની સમાજ ન કરી, કોઈ જ્ઞાનવતની અવજ્ઞા-આશાતના-અપમાન-નિદા કરી, તેની ઉપર દેવ રાખ્યો, તેની અદેખાઈ (ધર્પા) કરી, અસહનશીલતા દાખવી અન્ય ઠોઠને ભણુવા ગણુવામા ગ્રહાય કઠવાને બહલે ઉલટો અવરાય કર્યો પોતે થોડો ઘણો અભ્યાસ કર્યો હોય તો તે સબધી અભિમાન કર્યું પાત્ર જ્ઞાન મળધી સામ્રમા જે કાઈ વર્ણન આપે છે તે સદૃશ નહીં, તેમા દહ્યા કરતા વિપરીત પ્રગળા કરી, તે એ રીતે કે “ સામ્રમા તો આમ હજુ છે પણ મને તે ઠીક લાગતુ નથી, તે આ પ્રમાણે જોઈએ ” આ પણ એક જાતનો જ્ઞાનીનો અનાદર-અવિશ્વાસ છે કોઈને તોતટા દે બોલતો જોઈને તેની હામી કરી-મજકરી કરી, તેને માટે ખોટા ખોટા તર્કો કર્યા ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારે જ્ઞાનાચારને લગતા જે કોઈ દોષ લગાડ્યા હોય તે સબધી લાગેવ પાપ-ધર્મેવ કર્મ-બધને માટે મન વચન કાયાથી મિચ્છા દુષ્કર્મ આપુ છું

ઈતિ દ્વિતીય અતિચાર

(૧૨)

૩ દર્શનાચાર સંબંધી અતિચાર

રીતે દર્શનાચારે આઠ અતિચાર

નિરસંકિય, નિકંખિય,
નિવિત્તિગિચ્છા અમૂઢદિષ્ટિ અ,
ઉવવૂહ ધિરીકરણે,
વચ્છલ પ્રભાવણે અઠ

૩

દેવગુરુધર્મતણે વિષે નિગકપણુ ન કીધુ, તથા
એકાત નિશ્ચય ન કીરો ધર્મસંબધી રૂણતણે વિષે
નિસદેહ બુદ્ધિ ધરી નહી સાધુમાધ્વીના મસમસિન
ગાત્ર દેખી હુગચ્છા નિપત્તવી કુચારિત્રીઆ દેખી
ચાગિત્રીઆ ઉપર અભાવ હુઓ મિથ્યાત્વીતણી પૂજ
પ્રભાવના દેખી મૂઢદષ્ટિપણુ કીધુ તથા સવમાહે
ગુણુવતતણી અનુપભૂહણુ કીધી. અસ્થિરીકરણુ,
અવાત્મલ્ય, અપ્રીતિ, અલક્ષિત નીપત્તવી અખલુમાન
કીધુ સાધર્મિકંગુ કલહ-કર્મજ ન કીરો તથા જૈન-
ગાસનની યથાર્શાક્ત પ્રભાવના (ઉન્નતિ) ન કરી.
તથા દેવદ્રવ્ય, ગુરુદ્રવ્ય, જ્ઞાનદ્રવ્ય, સાધારણુદ્રવ્ય ભક્ષિત,
ઉપેક્ષિત, પ્રજ્ઞાપગરે વિણારયુ, વિણમતા ઉવેચ્યુ
૧ આ પ્રભાવના મનથી વાક નગી ગયેત જ્યાવાયી ઉમે. ૮

છતી શક્તિએ સારસભાળ ન કીધી તથા અધોતી,
 અષ્ટપડ મુખકોશ પાળે દેવપૂજા કીધી. બિબ્બત્યે
 વાસકુંડી, ધૂપધાણુ, કળશતણે ઠબકો લાગ્યો બિબ્બ
 હાથથકી પાડ્યુ ઉસાસનિસાસ લાગ્યો દેહરે ઉપાશ્રયે
 મળ્લેભાદિક લોહ્ય. દેહરામાહે હાસ્ય, ખેલ, કેલિ,
 કુતુહળ, આહાર-નિહાર કીધા પાનસોપારી નિવેદીઆ
 ખાધા ઠવણહાગી હાથથકી પાડ્યા, પડિલેહવા વિસાર્યા.
 જિનભુવને ચોરાશી આશાતના, ગુરુ ગુરુણી પ્રત્યે તેત્રીશ
 આશાતના કીધી. ગુરુ વચન તહત્તિ કરી પડિવળ્યુ
 નહીં દર્શનાચાર વિપદ્યો અનેરો જે કોઈ અતિચાર
 પૂજાદિવમમાહિં બાકી પૂર્વવત્

ઇતિ દર્શનાચારાતિચાર.

દર્શનાચારના અતિચારના અર્થ

દર્શનાચાર મળધી આઠ અતિચાર છે

ગાથાર્થ — ૧ જિનવચનમા નિ સક રહેવુ ૨ અન્યદ
 ર્શનેની આકાશા (ઈન્છા) રહિન થવુ ૩ ધર્મસળધી કૂળ
 માટે નિ સદેહ થવુ ૪ અન્યમતની પૂજા પ્રભાવના દેખી મૂઠ
 ન બનવુ ૫ સાધર્મી બધુઓની પ્રશસા કરવી ૬ ધર્મ-
 બધુઓને ધર્મમા સ્થિર કરવા, ૭ સાધર્મીનું વાત્સલ્ય કરવુ
 અને ૮ ધર્મની પ્રભાવના કરવી

હવે આ આઠ આચારને અગે લાગેલા અતિચારો સમ
જાતે છે દેવશુદ્ધિ સખધી સારી રીતે સમજી મેળવીને
નિશક થવું જોઈએ તેવા ન થયા જોકાત નિશ્ચય ન કર્યો
કે જૈનમત સિવાય અન્ય મતો સમીક્ષી દેવાદિકને માનનારા
હોવાથી તે સ્વીકાર કરવા ચેત્ય નથી ધર્મ મળધી કૃપા
પ્રાપ્ત થશે કે નહીં ? તેથી ગફા કરી અથવા માધુ
સાધીના મળથી મલિન શરીર તથા વસ્ત્રાદિ જોઈને
મનમાં દુઃખ થઈ કરી કે 'આ માધુ માધ્વીઓ આવા મલિન
કેમ રહેતા હશે ? આનાનાદિનડે કેમ શુદ્ધ થતા નહીં હોય ?'
પરંતુ માધુ માધ્વીના મલમલિન ગાત્રાદિ શોભારૂપ છે,
દુઃખ થઈ કરવા લાયક નથી, કારણ કે જનઆનાદિ તેમને
સ્વર્વા વર્ત્ય છે કુચારિત્રીઆ દેખીને શુદ્ધ ચારિત્રી ઉપર
ભાવ લાવવો જોઈએ તેને બદલે મૂર્ખતાને લીધે અભાવ આવ્યો
એનો પણ ત્રીજા અતિચારમાં સમાવેશ છે મિથ્યાત્વીની-તેના
ધર્મશુદ્ધિ વિગેરેની પૂજા-પ્રભાવના-ઉત્તતિ થતી દેખી મનમાં
મુઝાવું જોઈએ નહીં, કાન્ય કે એમાં કાંઈ આશ્ચર્ય નથી
પ્રાપ્તે અનેક જીવો તે મિથ્યાત્વપ્રિય જ હોય છે આમ
જાણતા છતાં મુઝાવું સધમાં કાંઈ શુભવત હોય તે તેને
દેખીને રાજી થવું જોઈએ, તેની પ્રશંસા કરવો જોઈએ, તેનું
બહુમાન કરવું જોઈએ, તેમ ન કરતા ઉલટી નિંદા કરી અન્ય
ધર્મજનુઓને ધર્મમાં સ્થિર કરવા જોઈએ, તેને બદલે ઉલટા
અસ્થિર થાય તેમ કર્યું ધર્મજનુનું વાત્સલ્ય-તેમના પ્રત્યે પ્રેમ-
ભાવ બતાવવાવડે તેમજ તેમને ચેત્ય મહાય આપવાવડે ન કર્યું
તેમની સાથે જાપ્રીતિ કરી, તેમનું અગ્રહમાન કયું (હલકા
પાડ્યા), શક્તિ કરવાને બદલે અશક્તિ કરી તેમજ સાધર્મિક

સાથે કલહ (કવેશ) કરી ઉલટો કર્મબાધ કર્યો જૈનશાસનની
યથાશક્તિ પ્રભાવના (ઉત્પતિ) કરવી જોઈએ તે ન કરી
(આ આક્રમા આચાર સળધી દોષનુ વાક્ય જુના અતિચાન્દ્ર
રહી ગયેલ જણાવાથી ઉમેર્યું છે)

હવે આઠ પ્રકારના આચાર સળધી અતિચાર ઉપરાત
બીજા પણ દર્શનાચારને લગતા જે જે દોષ લાગે છે, લાગવાનો
સંભવ છે તે સંભળવે છે

દેવદ્રવ્ય, ગુરુદ્રવ્ય (ગુરુની આરમભાળ-ઔપચલેક્ષનદિમા
વાપરના લાયક દ્રવ્ય), જ્ઞાનદ્રવ્ય (જ્ઞાનના પુસ્તકાદિ માવનો
મેળવવા માટે તેમજ જ્ઞાનાભ્યાસ કરાવવા માટે એકત્ર કરેલ દ્રવ્ય),
સાધારણ દ્રવ્ય (ટોઈ પણ ધર્મના કાર્ય માટે-સાતે ક્ષેત્રમા
તેમજ જીવહયા વિગેરેમા વાપરી શકાય તેલુ દ્રવ્ય) આ ચારે
પ્રકારના દ્રવ્ય પોતે ખાધા, અન્ય જ્ઞાનારની ઉપેક્ષા કરી (તેનું
નિવારણ ન કર્યું), બુદ્ધિના વિકલપણથી પોતે તેનો વિનાશ
કર્યો, કોઈ વિનાશ ક તુ હોય તેની ઉપેક્ષા કરી (અટકાવે
નહી) છતી શક્તિએ તે દ્રવ્યોની માનસભાળ અને યથાયોગ્ય
વ્યય ન કર્યો

વળી ધોતીઆ વિના કે માઠપડા મુખકોશ વિના જિન
જિનની અગપૂજા કરી જિનજિનને વામચેપ રાખવાનો
રાખલી જેવા સાધનનો, ધૂપધાણનો અથવા કળશનો ઠંઠો
લાગ્યો એટલે તે વસ્તુ જિનજિન માથે અથડાણી આપણો
ઉમામ નિસાસનો દુર્ગંધી વાયુ જગજગ મુખકોશ બાધેલ ન
હોવાથી જિનજિનને અપર્યો જિનજિન હાવમાથી પડી ગયા
દેહરા કે ઉપાશ્રયમા પોતાના નાકનો શ્લેષ્મ કે બીજે શરીરનો

મેલ લુહો દેરાસરમા કોઈની હામી-મરકરી, કોઈ જાતનો ખેલ, કીડા (રમત), કુતુહળ ઉપજો તેવી વાણી કે ચરીત્રની ચેષ્ટા કરી આહાર કે નિહાર (વડીનીતિ, લઘુનીતિ) કીધો, પાન મોપારો અથવા દેરાસરમા કોઈએ ધરેલુ નેવે. ખાધુ આ બધા જિનજિજ અને જિનચીત્યને લગતા અતિચાર કોય છે

સ્થાપનાચાર્ય આપણે રાખેલા હોય તે અથવા શુદ્ધતા હોય તે હાથમાથી પડી ગયા, પોતે રાખેલા સ્થાપનાચાર્યની દરરોજ પડિવેદણ કરવી જોઈએ તે ન કરી જિનભુવન સબધી ૮૪ અને શુદ્ધસબધી ૩૩ આશાતનાને અન્ય પીવરીને કહેલ છે, તેમાની કોઈ પણ આશાતના કરી ઉપલક્ષ્યથી દશ મોટી આશાતના- તબોગ ખાણ, પાણી પીણ, લોજન કરણ, ઉપાનહ પહેરીને જણ, શયન કરણ, નિષ્ક્રવન (શુક્રવ), મૈથુન નેવણ, લઘુનીતિ કે વડીનીતિ કરવી અને જુગટે જમણ આ તો જરૂર વર્જવી જ જોઈએ, છતાં તેમાની કોઈ કોઈ આશાતના કરી. શુદ્ધહારાજનું વચન તથેતિ (તેમજ) એમ કહીને અગીકાર કરણ જોઈએ, તે પ્રમાણે વર્તણ જોઈએ, તેમ ન કર્યું

આ પ્રમાણે દર્શનાચારને લગતા ઉપરોક્ત અતિચારોમાથી જે કોઈ અતિચાર લાગ્યા હોય તે સર્વેને માટે મિચ્છા ક્ષમા આપુ છું (તે અતિચારોથી લાગેલ પાપ મિચ્છા થાઓ એમ હરણુ છું)

ઇતિ તૃતીય અતિચારાર્થ.

૪ ચારિત્રાચારના અતિચાર.

ચારિત્રાચારે આઠ અતિચાર.

પણિહાણુન્નેગણુત્તો,
પંચહિં સમઘહિં તીહિં શુત્તીહિં,
એસ ચરિત્તાચારો,
અટ્ટવિહો હોઈ નાયવ્વો.

ધર્માસિમિતિ તે અણુએયે હિંજ્યા, ભાપામભિતિ
તે સાવચ વચન બોલ્યા, એપણામભિતિ તે વૃણુ દગલ
અન્નપાણી અસ્રઝતુ લીધુ આદાનલ ડમત્તનિખે
વણાસમિતિ તે આમન, રાયન, ઉપગગણુ, માત્રુ પ્રમુખ
અણુપુ ૭ ૭વાકુળ ભૂમિકાએ મૃક્યુ લીધુ પાગિધ
પનિકાસમિતિ તે મળ, મૂત્ર, શ્લેષ્માદિકે અણુપુ ૭
૭વાકુળ ભૂમિકાએ પગઠવ્યુ મનોગુસિ તે મનમ
આર્ત—૭૦૬ ધ્યાન ધ્યાયા, વચનગુસિ તે સાવચ વચન
બોલ્યા, કાયગુસિ તે ગરીર અણુપડિલેહુ હલાવ્યુ
અણુપુ ૭ બેડા એ અષ્ટ પ્રવચન માતા સાધુતણે
ધર્મે સદૈવ અને શ્રાવકતણે ધર્મે સામાયિક પોસ

લીધે રૂડી પડે પાળ્યા નહીં, ખડના વિગંડના હુર્મ.
ચારિત્રાચાર વિપદઓ અનેગે ને કોઈ અતિચાર પક્ષ
દિવમમાહીં ઇત્યાદિ પૂર્વવત્

ઇતિ ચારિત્રાચારગતિચાર

વિગેપ મમજણ.

આ ચારિત્રાચાર સમઘી આઠ અતિચાર જાનવા માધે
તે પળ જાણનાની જરૂર છે કે આરબના માન અને તે ચારિત્રા-
ચારનો જ વિભાગ છે ચારિત્રાના મે લોક છે દેગરિનિ ને
મર્ફરિનિ તેમા દેગરિનિ આવડા આજ અનેક છે ન
મર્ફરિ નિ પાચ મહાનનક છે ઉપજ જનારેન અતિ
ચાનમા એ મને પ્રાન્ના નોનો સમાવેશ નથી, તેને અર્થ
લાગેના અનિચાર તો આનકે અને માધુર્ય જુના જ આગો-
વનાના છે ઉપજના અતિચારમા તો મુનિ જાણે ચારિત્રજુ
નકાત કે માન જે આઠ પ્રવચનમાના કહેવાય છે તેમજ
આનકે વ્યાજ આમાયિક કે પાવસદિ ક્રિયામા ગણિત આનક-
પણે નજીતો કહેવાય ત્યાં તેમા ને અતિચારો વાગનાનો સભવ
છે તે જ જનારેન છે આ રૂડી ન મુનિનાને નિતર
ધ્યાનમા જાણનાની છે, આનકે અમુ- અનન્યાએ આ
આડે આચાર સમઘી અનિચાર ઉપજ ધ્યાન આપવાનું છે

૮ ચારિત્રાચારને લગતા આઠ અતિચારનો અર્થ
પ્રથમ પ્રારબમા આપેલ ગાથાનો અર્થ પ્રમાણે —

“ પ્રણિધાનયોગ એને એકાગ્રચિત્ત-માનધાનનો મન-

વચન-કાયાના યોગ સહિત ચારિત્ર પાળવાને ઉલ્લુક્ત જીવોને માટે ચારિત્રાચાર પાત્ર મમિતિ ને ત્રણ ગુણિવટે આઠ પ્રકારનો દક્ષો છે તે જણવો ”

આ ચારિત્રાચારના આઠ પ્રકારો મમિતિ-ગુણિવટે છે, તેમાં જે જે અતિચાર દોષ લાગ્યા હોય તે વિવરીને જતાવે છે —

૧ હૃદયમિમિતિ-આગળના લાગમા ચાર હાયપ્રમાણ ભૂમિ જોઈને જીવજીવની વિશધના ન થાય તે રીતે ચાલવાની છે, તેમ ન આવતા આગળની જમીન જોયા વિના-જીવયતનાનો ખ્યાલ નાખ્યા વિના-ઉપયોગ વિના ચા-યા તે અતિચાર

૨ ભાષામિમિતિ-જે વચન જોલવાથી કિંચિત્ પલ્લુ અવધ-એટલે પાપ લાગે તેનું વચન ન જોલવારૂપ છે, છતાં તેવો ઉપયોગ નાખ્યા વિના જે જોલવાથી પાપ લાગે એવી વાણી ચા-યા તે ખીજો અતિચાર

૩ એપણામિમિતિ-તુલ્ય તે ઘાસની મગી અને ડગલ તે માટીનું ઢેકું પણ મુનિ માગ્યા વિના લઈ શકે નહીં તેમજ અન્ન-પાણી પણ દેનારથી, લેનારથી અને ઉભયથી લાગતા ૪૨ દોષ સહિત જ લેવાય તદ્રૂપ છે ત પ્રમાણે ન વર્તતા તુલ્યાદિ વગર માગે લીધું અને અન્નપાણી દોરવાણું લીધું તે અતિચાર

૪ આદાનભાડમત્તનિજ્ઞેયણા સમિતિ-સડ શબ્દે ઉપગમ્ય આમન, શયન, પાટ, પાટલા વિગેરે અને મત્ત ગમ્હે માત્રુ અથવા શરીરના કોઈ પણ જાતના મેલનું પાન, કોઈ પણ જગ્યાએ ભૂમિ પ્રમાણે તેમજ પડિલેદીને જ મૂકવું તદ્રૂપ છે તે પ્રમાણે ન કરતા ભાડ તે ઉપગમ્યો અને માત્રાની

કુડી વિગેરે અણપુછ-પ્રમાણ્યા વિનાની તેમજ અવાકુલ જ્યાં શીણા અવજ તુ કીડી વિગેરે હોય તેથી જગ્યાએ મૂકયા અથવા ઉપાડ્યા તે ચોથો અતિચાર

૫ પાગિષ્ઠાપનિકા અમિતિ-શરીરના મળ, મૂત્ર, સ્તેષ્ઠ વિગેરે પરઠવવા ચોથા વસ્તુઓ ભૂમિ જોઈને અવ વિરાધના-ન થાય તે રીતે પરઠવના તદ્દપ છે તે પ્રમાણે ન કરતા ઉપયોગ વિના જ્યા ત્યા-જેમ તેમ અવાકુલ જમીન ઉપર મળમૂત્રાદિક પઠવવા તે પાંચમો અતિચાર

૬ મનોગુપ્તિ-ચારિત્રધારી મુનિએ અથવા સામાયિક પૌષ-ધમા રહેલા શ્રાવકે કોઈ પણ જાતના આર્ત-ગૌરવધ્યાનને લગતા સકટપ વિકટપ-ન કરવા તદ્દપ છે આ પ્રમાણે મનને કળજમા ન રાખતા તેની અદ્ય આર્ત-ગૌરવધ્યાનને લગતા સકટપ-વિકટપો કરવા તે અતિચાર

૭ વચનગુપ્તિ-નો અતિચાર બાપાસમિતિ પ્રમાણે જ સાવધ વચન બોલવાકેપ કહેલ છે, પરંતુ એ જેમા તક્ષાવત એ છે કે-વચનગુપ્તિ તે જનતા મુખી ન બોલવું-માન ધારણ કરવું તદ્દપ છે, હતા કાર્યપ્રસંગે-ઉપદેશાદિ હેતુએ બોલવું પડે તો સાવચ કે જેનું લક્ષણ ઉપર જતાવેવ છે તેવું ન બોલવું બાપાસમિતિ કરતા વચનગુપ્તિમા વિશિષ્ટતા છે તે ન જળવાય તો જે દોષ લાગે તેને અતિચાર મમજવો

૮ કાયગુપ્તિ-મુનિએ નિતર અને શ્રાવકે સામાયિક પૌષ-ધમા હોય ત્યારે શરીર હવાવણ હોય, આલણ હોય, પડણુ ફેરવણ હોય, બેસણ હોય તો તે બધી ક્રિયા શરીર પરિહેદીને

તેમજ જમીન જોવાની હોય ત્યાં જમીન જોઈને જ કરી શકાય,
તેમ ન કરના અનુષ્ઠાને-પડિલેલા વિના શરીરની ડોઈપણ
જોઈ શકી તે અથવા પુણ્ય-પ્રમાણ્ય વિના જોવું તે
આઠમો અતિચાર

આ પ્રમાણે ચારિત્રાચારના આઠ આચારને અંગે આઠ
અતિચાર લાગે છે, તે જો લગાડ્યા હોય તો તે યાદ કરીને
પાક્ષિક પ્રતિકભણાઈ અવમરે આજોવવાના છે કે જેથી લાગેલ
અતિચારથી બધાયેલ પાપ-યયેલ અશુભ કર્મબંધ-શ્રી નાથ
અને તેનું અશુભ ફળ ભોગવવું ન પડે

ઇતિ ચારિત્રાચાર મળથી અતિચારર્થ

અહીં પ્રમગોપાન લખનાર ઉપરિચિત થાય છે કે-ઉપર
જણાવેલી સમિતિ-ગુપ્તિને પાળીને ચારતા ન બોનતા મુનિ-
રાજ તેમજ તદનંત્ર આનંદો વાનનાં મવાને મધાને દેખાય
છે, પરંતુ જેના આત્માનુસાર અન્યને પ્રવૃત્તિ કરનાની હોય
કે તેના કેનાં મુનિને કે આનંદને તે સમિતિ-ગુપ્તિ નહો
જાળવતા જોને અન્ય પણ તે જાળવનામા શિધિના થાય
છે કે/વાકે તો આઠ પ્રત્યક્ષમાનાને યથાર્થ આજખતા પણ
નથી, તેથી તેઓ પાળનાનો ઉપયોગ શી રીતે કરે ?

આગા છે કે આ નમ્રતાપૂર્વક કરેલી સૂચના ઉપર લક્ષ
આપનાની પૂજ્ય મુનિ જાગ્યો અને સામાનિક પોપન કરનારા
આનંદ ભાગ્યો અનરૂપ લક્ષ આપજી.

પ સમકિત સંબંધી અતિચાર

વિગેપત* શ્રાવકતણે ધર્મે સમકિત મળ બાર વ્રત,
સમ્યક્તવતણા પાચ અતિચાર

શંકા કંખા વિગિચ્છા૦

શંકા-શ્રી અગિહ તતણા બળ, અતિગય, જ્ઞાન,
લક્ષ્મી, ગાભિર્યાદિ ગુણ, શાશ્વતી પ્રતિમા, આગિત્રીયાના
આગિત્ર અને શ્રી જિનવચનતણો સદેહ કીધો

આકાક્ષા-ધ્વક્ષા, વિષ્ણુ, મહેશ્વર, ક્ષેત્રપાળ, ગોગો,
આસપાળ, પાદ્મદેવતા, ગોત્રદેવતા, મહા-નક્ષત્ર^૧, વિનાયક,
હનુમત, સુગ્રીવ, વાલીનાહ-ઈત્યેવમાદિક દેશ, નગર,
ગામ, ગોત્ર, નગરે જુલુઆ દેવદેહરાના પ્રભાવ દેખી રોગ,
આતક, કષ્ટ આવ્યે ઇહલોક પરલોકાર્થે પૂજ્યા-માન્યા
સિદ્ધ, વિનાયક, જીગડિલાને માન્યુ, ઇચ્છ્યુ ઐશ્વ,
સાખ્યાદિક સન્યાસી, ભરડા, ભગત, વિગીયા, જોગીયા,
જોગી, દરવેશ અનેગ દર્શનીયાતણો કષ્ટ, મત્ર, ચમત્કાર
દેખી પરમાર્થ જાણ્યા વિના ભૂટ્યા, મોઢ્યા કુગાસ્ત
શીખ્યા, સાભાળ્યા ત્રાદ, મવત્મગી, હોળી, બળેવ, માહી-
પુનમ, અજ્ઞપડવો, પ્રેતળીજ, ગૌગીત્રાજ, વિનાયક
ચોથ, નાગપચમી, ઝીવણાછટ્ટી, શીલસાતમી, ધ્રુવ

૧ અહીં મહાપૂજ્ય શબ્દ હતો ત થોડા ન લાગનારો ફેર પો છે

અટમી, નૌલી નવમી અહવા દશમી, ત્રત અગ્યારમી, વત્સખારમી, ધનતેગમી, અનતચૌદમી, અમાવાસ્યા, આદિત્ય વાર, ઉત્તરાયણ વિગેરે પર્વે માન્યા નૈવેદ્ય કીર્તના નવોદક, યાગ, ભોગ, ઉતાળ્યા કીર્તના, કાવ્યા, અનુભોધા, પીપળે પાણી ચાટ્યા, રનાવ્યા વગળાદિગે ક્ષેત્રે, ખળે, કુવે, તળાવે, નદીએ, ડહે, વાવે, મમુદ્રે, કુદે પુણ્યદેતુ સ્નાન કીર્તના, કાવ્યા, અનુભોધા મહાણુ-ગનિશ્ચરે દાન દીર્તના. માહ મામે-નવગત્રીએ નાટ્યા અભાણુના થાપ્યા અનેગ ત્રત-ત્રતોવા કીર્તના કાવ્યા

વિતિગિચ્છા-ધર્મ મળધી કળતળે વિપે મદેહ કીર્તના જિન અગ્રિહત ધર્મના આગાજ, વિશ્વોપકાર સાગર, મોક્ષમાર્ગના દાતા ઇન્દ્રિયા ગુણુ ભણી ન માન્યા, ન પૂજ્યા મહામતી, મહાત્માની ઇહલોક પરલોક મળધી ભોગવાચ્છિત પૂજા કીર્તી ગેગ. આતક, કષ્ટ આવે ખીણ વચન ભોગ માન્યા મહાત્માના ભાતપાણી, મળગોભાતણી નિદા કીર્તી, કુચાગિત્રીયા દેખી ચાગિત્રીયા ઉપર કુભાવ હુઓ. મિથ્યાત્વીતણી પૂજા પ્રભાવના દેખી પ્રગસા કીર્તી, પ્રીતિ માડી, દાક્ષિણ્ય-લગે તેનો ધર્મ માન્યો, કીર્તો શ્રી મમ્યકત્વ વિપદઓ અનેરો ને કોઈ અતિચાર પક્ષ દિવમમાહીં ઇત્યાદિ.

ઇતિ મમ્યકત્વ અતિચાર

૫ સમ્યક્ત્વ સંબંધી અતિચારના અર્થ

મમકિતના પાત્ર અતિચાર છે તે અતિચારમૂલક વદિતા સૂત્રમા આવતી ' શકા કષ્ટા વિગિચ્છાઽ ' એ ગાથાનુ એક પંક્તિ પ્રતિક તરીકે મૂકેલ છે તે આખી ગાથાનો અર્થ આ પ્રમાણે—' ૧ શકા, ૨ કષ્ટા, ૩ વિચિકિત્સા, ૪ પ્રશસા અને ૫ સમત્વ એન્ને પરિવચ્ય કોનો ? કુલિંગી-મિથ્યાદૃષ્ટિના મમકિતના એ પાત્ર અતિચારમાગી જે કાંઈ અતિચાર પ્રમતુન દિવ્ય સંબંધી લાગ્યા હોય તેને હું પડિછમુ છું '

આ પાત્રે અતિચારનું વર્ણન આ અતિચારમા મારી રીતે આપેલું છે પ્રથમ શકા કરવી તે અતિચાર શકા શેમા કહવી અથવા કરી ? તે કહે છે અરિકુતના બળનું, અતિ શ્રયનું, તેમજ અપરિમિત જ્ઞાનનું, ગાભિર્ય-ધૈર્ય-ઐશ્વર્યાદિક ગુણોનું શાસ્ત્રમા જે વર્ણન કર્યું છે તેમા શકા કરી, શાન્તી પ્રતિમાઓની હકીકતમા શકા કરી, મહાપુરુષોના આગ્નિના વર્ણનમા-તમણે મહન કરેલા પરિમહ-ઉત્તમગાંધિની જીવનમા શકા કરી, અને પ્રકાશના ગામ્બોજન જિનનવનમા મહેલ યો, તે પ્રથમ અતિચાર

■ આકાશા—અથવા વાદા એન્ને પરમતની ઇન્દ્ર અન્ય મનમા માનેલા જુદા જુદા દેવોને દેવ તરીકે માન્યા, પૂજ્યા અહીં જુદા જુદા દેવોના નામો કહ્યા છે, તેમા પ્રથમ વિગેરે અનેક દેવોના નામો છે તેમાના અપ્રસિદ્ધ નામોના અર્થ આ પ્રમાણે છે—ગોગો-એ નામના એક વ્યત્ત દેવ પૂજાય છે આસપાજ-આથા-દિથા તેના પાળક દિનપાળ પાદરદેવતા-

ગામ અથવા શહેરના રક્ષક ગોત્રદેવતા-ગોત્રના-કુળના રક્ષક વિનાયક-ગણેશ, હનુમત, હનુમાન વાલીનાહ-એ નામના એક ચક્ષુદેવ છે. ઇસ્યેવમાદિક-ઇનિ, એવ, આદિઠ એટલે આ બતાવેલા તથા બીજા દેવો કે જે જુદા જુદા દેશોમા, ગામોમા, નગરોમા પૂજાતા હોય તેમના જુજુમા-જુદા જુદા દેરાઓ, મદિરો, ભુવનો, પ્રામાદોના પ્રભાવની હદીકત માલગીને કોઇ પણ પ્રદારનો રોગ, ઉપદ્રવ, કષ્ટ પ્રાપ્ત થયે આ લોકના તેમજ પન્લોકના મુખપ્રાસિરૂપ લાભને માટે-રોગાદિકના નિવારણ માટે તેમને માન્યા-પૂજ્યા, માનતા-પૂજા કરી અનેક મિદ્ધ તરીકે, વિનાયક તરીકે, છરાડિલા તરીકે ઓળખાના મનુષ્યોને માન્યા, તેમનાથી મુખ, લોગ, લાભની હજી કરી જોઈ. ધર્મના ધર્મશુદ્ધ, તેમજ આખ્યાદિ દર્શનના મન્યાગી, ભગ્ડા, ભગત, જોગીયા (આમાન્ય જોગટા), જોગી (કાઈક ઠીક જણાતા જોગી), લિંગીયા (કોઇપણ ધર્મશુદ્ધના વેધધારી), દરેશ (મુમવમાન ધર્મશુદ્ધ) ઇત્યાદિ અન્યદર્શનો ગુનઓથી સહેવાતા કષ્ટો, મત્ર-માધનાઓ તથા અમલકા દેખીને તેના પરમાર્થનો નિચાવ ન્યા વિના તેમને માનવારૂપ ભૂલ ખાધી, લોળવાણા, મોહાણા-મોહ પામ્યા કુશાઓ-પાપશાઓ લણ્યા, માલજ્યા (લૌકિક દેવગત ને લૌકિક શુદ્ધગત મિથ્યાત્વ કદુ)

હવે મિથ્યાદષ્ટિના પર્વો કરવાથી લાગતા લૌકિક પર્વગત મિથ્યાત્વ માટે કહે ં-મિથ્યા વીઓથી કગના (ભાદ્રપદ વદિમા) માતાપિતા વિગેરેના શ્રાદ્ધ (સરાદ), અવત્મરી (વાર્ષિક તિથિ) એ કગતી બ્રાહ્મણ જમાડવા વિગેરેની ક્રિયા, હોળીની પૂજા કરવી, તેની ફરતા ફેગ ફરવા, બળેવે મમુદ્ધ પૂજન કરવા જણુ, તે શિવાય દરેક મહિનાની પુનમ, અન્ન

પડવો (આનો શુદ્ધ ૧ મે કગતુ શ્રાદ્ધ), ત્રેતબીજ (મૃતક-
બીજ), ગૌરી ત્રીજ (પાર્વતી ત્રીજ), વિનાયક ચોથ
(ગણેશ ચોથ), નાગ પાચમ, ઝીલણા છઠ્ઠ (ન્હાવાની
છઠ્ઠ) અથવા રાધણુ છઠ્ઠ, ગીજ સાતમી (ટાડુ ને વાસી અન્ન
ખાવાનો દિવસ) ધ્રુવ આઠમ તે ધ્રો અષ્ટમી (અથવા ગોકળ
આઠમ), નૌમી-નૌમીયા મળધી નોમ અથવા દશમ, મત
અગ્યાગા-વૈષ્ણવો એકાદશી દર મહિનાની ઠરે છે તે, વત્સ
નારશી-ગાયના વાછડા સળધી નારશ પર્વ ગણાય છે તે,
ધનતેરગ-તે આરો વદિ ૧૩ લક્ષ્મીપૂજનનો દિવસ, અનત
ચાદશ-વૈષ્ણવનુ પર્વ છે તે અથવા કાગીચાદશ તે આનો
વદિ ૧૪ મત્ર માધવા માટે અશાનમા જઈને આરાધન
કરવાનો દિવસ, અમાવાસ્યા તે દરક મહિનાની અમામ,
આદેત્યવા-દરેક મહિનાનો સવિવાર (તે દિવસે આયબિવ
કરવુ તે પણ લોકોત્તર મિથ્યાત્વનુ અગ છે,) ઉત્તગાયનનો
દિવસ (મહાસકાતિ) ઈત્યાદિ પર્વો માન્યા, તે દિવસે
અન્યમતિ કહે છે તેવી ક્રિયાઓ કરી એટલે નૈવેદ્ય, નવોદક,
યાગ, લોગ, ઉતાન્યા વિગેરે તેઓ કહે છે તેમ કર્યું, કરાવ્યું
અથવા અનુમોદના કરી

પીપળાના ઝાડને પાણી ધર્મજુદિએ-તેના પર દેવોનો
નિવાસ માનીને પાચુ, પવરાન્યુ ઘરની બહાર કોઈપણ
જગાથયે જઈને પુણ્યહેતુએ સ્નાન કર્યું, કરાવ્યું, અનુમોદ
શહણને દિવસે અથવા સનિવારે બ્રાહ્મણ-ભગી વિગેરેને દાન
દીધુ માહ મહિને, નવરાત્રીએ અથવા પુરુષોત્તમમાસે દરરોજ
કોઈપણ જગાથયે જઈને પુણ્યહેતુએ નાદ્યા બીજા અજ્ઞાન
મનુષ્યોના-મિથ્યાત્વીઓના સ્થાપેલા-કરાવેલા મત-મતોલા તે

સામાન્ય પ્રતો કર્યા-કરાવ્યા, અનુભોધા આ બધાનો બીજા
અતિથારમા સમવેશ થાય છે

૩ વિતિગિચ્છા—વિચિકિત્સા તેના બે પ્રકાર છે
૧ ધર્મના કળનો સંદેહ અથવા સાધુ-માધ્વીના મલમલીન
ગાત્ર ને વસ્ત્રાદિની દુગચ્છા કરવી તે અરિહત અનત ગુણના
ગૃહ છે, પરોપકારના સમુદ્ર છે, મોક્ષમાર્ગના દાતાર-દેખાકનાર
છે તેમને તેવા ગુણવાળા માનીને પૂજ્યા નહીં-માન્યા
નહીં મહામતી તે માધ્વી અને મહાત્મા તે સાધુ-તેમની
સાસારિક સુખલોગની વાચ્યાએ નેવા-સાક્ષિ કરી ગાગ,
ઉપદ્રવ કે કષ્ટ આવે ત્યારે ઘડાહીન થઇને અન્ય દેવદેવીને
લોગ આપવાની માનતા કરી સુનિગજના લાલપાણીની તથા
મળગ્રોભાની નિંદા કરી, કુચાન્નિત્રિયા દેખીને ચારિત્રિયા ઉપર
પણ અભાવ ઉત્પન્ન થયો

૪-૫ ચાથો અતિથાર મિથ્યાત્વીની પૂજા પ્રભાવના દેખી
તેની પ્રગમા કળવી તે અને પાથમો અતિથાર મિથ્યાત્વીના અતિ
પરિચયથી તેની સાથે પ્રીતિ કળવી, દાક્ષિણ્યતાએ તેનો ધર્મ
માનવો તે છે એ બંને વર્જવા યોગ્ય છે આ પ્રમાણે પાથે
અતિથારનું વિવરણ મમજુ

ઈતિ મમ્યકૃત્વ સુબધી અતિથારના અર્થ

બાર વ્રત સંબંધી અતિચારનો પ્રારંભ.

૬ પહેલે સ્થૂલ પ્રાણાતિપાત વિરમણ વ્રતે પાચ અતિચાર—

વહ બધ છવિચ્છેએ૦

દ્વિપદ ચતુર્પદ વ્રતે ગીમવગે ગાઠો વાવ વાટયો ગાઠો બધને બા ચો અધિક ભાર વાટયો. નિસાંછત કર્મ કીધા ચારા-પાણીતણી વેળાએ સભાળ ન કીધી લેભે-દેભે કીણહી વ્રતે લ ગાવ્યો, તેભે ભૂખે આપમે જમ્યા, કન્દે ગહી મરાવ્યો, બધીખાને નાવ્યો સજ્યા પાન્ય તાવડે નાખ્યા, દળાવ્યા, ભગડાવ્યા, ગોધી ન વાવર્યા ઈધણુ-છાણુ અણુગોપ્યા બાળ્યા તે માહિ માપ, વીંછી, ખનૂંગ, સગવળા, માકડ, જુઆ, ગીંગોડા માહતા મુઆ, દુહવ્યા, રૂડે સ્થાનકે ન મકયા કીડી મકોડીના ઈડા વિડોધ્યા લીખ કોડી ઉદ્દેહી, કીડી, મકોડી, ગીમેવ, કાનરા, ચુડેલ, પતગીયા, દેડકા, અળસીયા, એળ, હતા, ડાસ, મચ્છર, બગતરા, માખી, તીડ પ્રમુખ જીવ વિણુકયા. માળા હલાવતા ચવાવતા પખી ચકલા કાગતણા ઈડા ફેળ્યા અનેરા એકે દ્વિયાદિક જીવ વિણુરયા, ચાખ્યા,

દુહવ્યા. કાઈ હસાવતા, ચસાવતા, પાણી છાટતાં,
અનેરૂ કાઈ કામકાજ કરતા નિર્વ સપણુ કીધુ, જવ-
રક્ષા રૂડી ન કીધી મખારો સૂકવ્યો, રૂડુ ગણણુ ન
કીધુ, અણુગળ પાણી વાપર્યુ, રૂડી જયણા ન કીધી
અણુગળ પાણીએ કીલ્યા, લુગડા ધોયા ખાટલા તાવડે
નાખ્યા, ઝાટકયા. જવાકુળ ભૂમિ લીંપી. વાસી ગાર
રાખી દળણે, ખાટણે, લીંપણે રૂડી જયણા ન કીધી
આઠમ ચૌદશના નિયમ ભાખ્યા પૂણી કુગવી પહેલે
ચૂળ પ્રાણાતિપાત વિરમણુ વ્રત વિપદઓ અનેરો જે
કાઈ અતિચાર પક્ષ દિવસમાહી.

ઇતિ પ્રથમ વ્રત મળધી અતિચાર

પ્રથમ વ્રત સંબંધી અતિચારના અર્થ

પહેલે ચૂળ પ્રાણાતિપાત વિરમણુ વ્રતે પાચ અતિચાર.
આમા ચૂળ એટલે સૂક્ષ્મ નહીં, મર્વયા નહીં મર્વયા તો મુનિને
જ હોય તે મહાવ્રત કહેવાય છે મુનિના મહાવ્રતની અપેક્ષાએ
શ્રાવકના અણુવ્રત કહેવાય છે અણુવ્રત કહેવાનું બીજું કારણ
એ છે કે—સાધુ વીશ વસા એટલે પૂર્ણ દયાના પાળનાર છે
શ્રાવક સવા વસો એટલે ૧૬ મા ભાગે જીવદયા પાળનાર છે
તે આ પ્રમાણે —

મુનિ ત્રમ-સ્થાવર જને પ્રકારના જીવોની દયા પાળે છે, શાવક સ્થાવરની દયા પાળી શકતા નથી, તેથી વીશમાથી દશ વસા ગયા ત્રસમા પણ નિરપરાધીને હણતા નથી, સાપ રાધી માટે શાવક ત્યાગ કરી શકતા નથી, તેથી પાચ વસા ગયા નિરપરાધીને પણ સહત્તીને હણતા નથી, આરભ કાર્પમા હણાઈ જાય તેનો નિયમ કરી શકતા નથી તેથી અઢી વસા ગયા સહત્તીને ન હણવામા પણ માપેશપણે-અપેક્ષાપૂર્વક અશ્વાદિકને મારવા-ગુટવા પડે છે, નિષ્કારણ-નિરપેશપણે હણતા નથી એટલે સવા વસો રહ્યો

આ ઉપરથી જોમ સમજવાતું નથી કે શાવકે સવા વસો જ જીવદયા પાળવી, પણ એટલી તો જરૂર પાળવી ને વધારે પાળવાનો ખપ કરવો, કારણ કે શાવક નિરતર મુનિ જીવોનો ઇન્છક હોય છે

પ્રાણ એટલે જીવ જેને દશ પ્રાણમાથી ઓછાવતા પ્રાણ હોય તે, તેનો અતિપાત એટલે વિનાશ, તેનું વિગમણ એટલે છાડવું, તે પહેલું મત તેના મુખ્ય પાચ અતિચાર કહેલા છે આ પ્રમાણે કહીને વહિતા સૂત્રમા આપેલી ગાથામાથી વહ ષઢ હવિઁઁએ૦ એવું એક જ પદ પ્રતિક તરીકે મૂકેલું છે તે આખી ગાથાનો અર્થ આ પ્રમાણે—

“ વધ, ષઢ, હવિઁઁઁ, અતિભાર, ભાતપાણીનો વિઁઁઁદ-આ પાચ પ્રથમ મતના અતિચાર છે તેમાથી જે ડાઘ અતિ ચાર આજના દિવસને અગે લાગ્યા હોય તે પડિમ્મુ છુ ”

આ પાચે અનિચાર આગળ વિવરીને ઝહેલા છે, તેનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે—

દ્વિપદ તે ચતુષ્પદ અને ચતુષ્પદ એટલે ચાર પગવાળા તિર્યંગો તેના પગ ગીમ ચડવાથી, તેને આકરા-મહન ન કરી શકે તેવો થાય એટલે પ્રહાર—ધા યો એટલે ક્યો કે જેથી વળત પર તે મરી પણ જાય એ પ્રથમ અતિચાર ગાદ-આકરા દોરડા વિગેરેના જાધનવડે દ્વિપદ કે ચતુષ્પદને બાધ્યા કે જેથી તે હાથ-પગ હલાવો પણ ન શકે, આસ પણ હાથ ન શકે તેથી વળતે તેનું મરણ પણ થાય એ બીજો અતિચાર અધિક-ઉપાડી શકે તે કરતા વધારે તેની ઉપર અથવા ગાડા વિગેરેમાં ભાગ ધા-યો એટલે નાખ્યો-સર્યો-ઉપડાવ્યો-ખેચા-યો એ ત્રીજો અતિચાર તેમજ નિર્જાછન કર્મ તે તેના નાક-કાન વિધાવવા, વૃષણ કપાવવા, નપુત્તક કરવા, પુલડા કપાવવા ઇત્યાદિ અનેક જાતિના પશુઓ પ્રત્યે વર્તન કર્યું એ ચોથો અતિચાર. વેળાએ-યોગ્ય વળતે જનાવરને-ગાય, ભેંસ, બળદ, ઘોડા વિગેરેને આગે નાખવો જોઈએ, પાણી પાવું જોઈએ, તેમ ન ક વાધી દેવીક વળત તે જીવો કુધા તૃણથી પીડિત થઈને મરણ પણ પામી જાય છે કોઈની પાને લેણ હોય અથવા કોઈનું દેવું હોય ત્યારે તે લેણદાર તેમજ દેવાદાર માણસ પોતાનો નીકાવ લાવવા માટે ઘર આનીને લાધે છે તે વળતે તેને લાધવા દીધો અને તેને જમાણ્યા સિવાય પોતે જમ્યા લેણદાર અથવા દેવાદારને પાસે રહીને બીજા પામે માર મરા-યો અથવા કોર્ટમાં દાવો-ફરિયાદ કરી તેને પ્રથમ કાચી કેદમાં ને પછી પાકી કેદમાં નખાવેલો આવેલો સમાવેશ પાચમાં અતિચારમાં થાય છે

હવે આ પાચ અતિચારને જગે તરુપરાજ બીજી રીતે દોષ લાગ્યા હોય તે જણાવે છે મહી ગયેલા ધાન્ય

તાવડે એટલે તડકે નાખ્યા કે જેથી તેમા પડેલા ધનેડીયા વિગેરે ભરી જાય વગી તેવા સળેલા ધાન્ય દળાળ્યા, ભરડાળ્યા, શોધીને-જીવજનુ દૂર કરીને ન વાપર્યા. ઇધણ અને દાણા વિગેરે શોધ્યા વિના-ખાંચેયાં વિના જાળ્યા, તેમા સાપ વિગેરે અનેક જાતિના જીવો જળી ગયા, અથવા માહતા એટલે પકડના જ જળાવાથી ભરી ગયા તેનો વિરાધના ન થાય એને સ્થાનકે ન મૂક્યા કીડી-મકોડીના ઇજાને તેનાથી જુદા પાડ્યા લીખને દળાવી કે જેથી તે કુટીને મી જાય ઉદેહી (ઉદ્દી) વિગેરે જીવોનો વિનાશ કર્યો-પક્ષીઓના માળા હલાવતા ચલાવતા ચમલા, કાગડા વિગેરે પક્ષીઓના ઇંડા કુટી ગયા

આ શિવાય-એટલે ઉપર તો બેઇદ્રિય, તેઇદ્રિય, ચૈરિદ્રિય ને પચૈદ્રિય જીવોની જ વાત કરી છે તે ઉપર એકેદ્રિય જીવો-પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, પવન અને વનસ્પતિ વિગેરેનો પણ નિબારણ વિનાશ કર્યો, જરૂરીઆત ઉપરાત વિનાશ કર્યો, તેને આખ્યા-ફુલબ્યા-કાંઈ હલાવતા, ચલાવતા, પાણી છાટતા સ્થાવર જીવોની વિનાશનાનો ખ્યાલ જ ન કર્યો

પાણી જળવાના મળધમા સાક્ર-છિદ્રવિનાનુ ગગણુ ન વાપર્યું, સખારો બીજા વિશેષ પાણીમા નાખવો જોઈએ તે ન નાખતા સૂમ્બી દીધો, ગળ્યા વિનાનુ પાણી વાપર્યું, ગળ્યા વિનાના પાણીએ ઝીંચ્યા એટલે નાહ્યા, તેમજ જળાશયમા લુગડા ધોયા ખાટલા તાવડે એટલે તડકે મૂક્યા તેમજ ખાંચેયાં કે જેથી તેમા રહેલા માકડ વિગેરે જીવો મરણ પામે જીવાકુળ ભૂમિકા સાક્ર કર્યા વિના લાંબી ગારીયુ કરેલુ ગળવાથી રાખી મૂક્યુ જેથી તેમા પુષ્કળ ત્રસ જીવ ઉપજ્યા તેજ ગારીયુ બીજે દિવસ

વાપર્યું જેથી તેમ પડેલા ણધા શ્રવે મગી ગયા એ જ રીતે દળવામા, ખાડવામા, ભરડવામા, જમીન લોપવામા સારી રીતે જ્યણા પાળવી જોઈએ જ્યણાપૂર્વક રસશ્રવની વિરાધના ન થાય તેમ તે સર્વ ક્રિયા કરવી જોઈએ તેમ ન કરી આઠમ ચૌદશ વિગેરે તિથિઓએ દળવા-ખાડવા વિગેરેના નિયમ ઠરેલા તે ભાખ્યા ધૂણી કગધી કે જેથી મચ્છર વિગેરે છોડેના વિનાશ થાય.

ઇત્યાદિઠ અનેક પ્રકારે પ્રથમ વ્રતને અંગે દોષ લગાડ્યા હોય તેને માટે મન-વચન-કાયાથી મિચ્છા દુઃકડ આપુ છું

આમા અનેક શ્રવેના નામે આવેલા છે તેમાથી ટેટલાકના અર્થ આ પ્રમાણે — ખજુરા-કાનખજુરા સ વલા-શ્રવવિશેષ ગંગોડા-કુતગના ગનમા પડે છે તે ગતરા-શ્રવવિશેષ ચુડેલ-જેઘદ્રિય શ્રવ છે જગનરા-ઝીણા મચ્છર અળખીયા-જેઘદ્રિય શ્રવે ચોમાસામા ઉપજે છે તે કુતા-શ્રવવિશેષ

ઇતિ પ્રથમ વ્રતાતિયારાર્થ

અસત્ય. ૨ જો-ગાય, લેશ વિગેરે જનાવરો સળધી ને ખોદું
 બોલવું ઓછાવત્તા દૂધવાળી-ઓછાવત્તા વેતરવાળી ગાય લેશ
 કહેવી ઓછાવત્તા વર્ષવાળા ઘોડા વિગેરેને કહેવા તે બીજું પશુ
 સળધી અસત્ય ૩ ભૂમિ-જમીન-હાટ-ઘર-ખેતર વિગેરેના
 સળધમા, માલિકીના અથવા હકના ફેરફાર વિગેરેના સળધમા
 ને અસત્ય બોલવું તે ત્રીજું ભૂમિ સળધી સ્થૂળ અસત્ય.
 ૪ કોઈની થાપણુ ઓળખવી-‘ મૂકી ન ગયો નથી’ એમ કહેવું
 તે ચોથું સ્થૂળ અસત્ય અને ૫ કોઈને હાનિ થાય તેવી ખોટી
 સાક્ષી પૂરવી તે પાંચમું સ્થૂળ અસત્ય

આ પાંચ અસત્ય બોલવાથી તો પ્રાયે વ્રતનો ભંગ પણ
 થાય છે, પરંતુ લેણા-દેવામા, વાન-વઢવાડ કરતા તેમજ વ્યવ-
 સાયને જો ઉપર જણાવેલા પાંચ અસત્યોમાથી કોઈ
 પણ અસત્ય બોલ્યા તે અતિચાર ગણાય છે હાથ ભાગો, પગ
 ભાગો, આધના થાઓ એવી ગાળો દીધી સીઓની જેમ કર-
 કડા મોટી-તાડે સત્યાનાથ ભાઓ એમ કહ્યું મર્મનો ઘાત
 કરે તેવા વચનો બોલ્યા એ બધા બીજા વ્રતના અતિચાર છે.

આ વ્રત મળધી ઉપર જણાવેલામાથી અન્ય કોઈ પણ
 અતિચાર પણ દિવમમા બાલુતા અબાલુતા લાગ્યા હોય તેને
 માટે મિત્રામિ દુઃકડ આપુ છું

ઇતિ દ્વિતીય વ્રતના અતિચારના અર્થ

શ્રાવકના ત્રીજા આણુવ્રતના અતિયાર.

ત્રીજે સ્થૂળ અદત્તાદાન વિગ્રમણ વ્રતે પાચ અનિયાર.

તેના હૃડપ્પગ્ગોગે.

૧૦ બાહિર ક્ષેત્રે-ખળે પગલ વસ્તુ અણુમોકલી
લીધી, વાપરી ચોગડ વસ્તુ વહોળી, ચોગ ધાડ પ્રત્યે
સખળ દીધુ તેની વસ્તુ લીંચી વિરૂદ્ધ ગજ્યાતિક્રમ
કીરો નવા-પૂગણા, સગસ-વિગ્રમ, સજવ-નિર્જીવ
વસ્તુના ભેળમભેળ ક્રીયા ફેડે કાટલે, તોચે, માને,
માપે વહોર્યા દાણુચોગી ક્રીચી, કુણહીને લેખે વરામ્બો.
આટલે સાચ લીંચી ફેડે કલહ કાઢ્યો, વિશ્વામનાત ક્રીધો.
પગવચના ક્રીચી પાસગ ફેડા ક્રીયા હાદી ચડાવી.
લહકે તહકે ફેડા કાટલા માન માપા ક્રીયા માતા પિતા,
પુત્ર, મિત્ર, કવત્ર વચી કુણહીને દીધુ બુદ્ધી ગાઠ ક્રીધી
ચાપણુ ઓળચી કુણહીને લેખે-પત્રેખે ભૂવલ્યો પડી
વસ્તુ ઓળવી લીધી.

ત્રીજે સ્થૂળ અદત્તાદાનવિરમણ વ્રત વિપદ્યો
અનેરો જે કોઈ અતિયાર પશ્ચદ્વિવસમાહિ.

ઇતિ તૃતીય આણુવ્રત અતિયાર

ત્રીજા અણુવ્રતના અતિચારના અર્થ

ત્રીજે મૂળ અદત્તાદાન વિરમણ વ્રતે પાચ અતિચાર અહીં શ્રાવકને મૂળ એટલે મોટા અદત્તનો ત્યાગ છે અદત્તના ચાર પ્રકાર છે મુનિને તીર્થ કરઅદત્ત, શુક્રઅદત્ત, હૃવઅદત્ત ને સ્વામીઅદત્ત—એ ચારે પ્રકારના અદત્તનો ત્યાગ હોય છે શ્રાવકને એકલા સ્વામીઅદત્તનો જ ત્યાગ હોય છે ગૃહમ્ય ધીજા અદત્તનો પ્રાચે ત્યાગ કરી શકતો નથી ધીજે પ્રકાર રાજદંડ ઉપજે તેવી ચોરીના ત્યાગ રૂપ મૂળપણનો છે એવા અદત્તના ત્યાગ રૂપ જે ત્રીજુ અણુવ્રત તેના પાચ અતિચાર છે

અહીં તેનાહડખજોગેજ એ એક પદ લખીને ત્રીજા વ્રતના પાચ અતિચાર સૂચવ્યા છે તે આખી ગાયાનો અર્થ આ પ્રમાણે—સ્તેનાહૃત—ચોરની લાવેની વસ્તુ (ઓછી કિંમતે) લેવી તે પ્રથમ અતિચાર પ્રાયોગ્ય—ચોરને કાંઈ પણ પ્રકારની સજા આપવી તે ધીજે અતિચાર તત્પ્રતિરૂપ—એક ગરખી દેખાતી વસ્તુનો ભેગમભેગ કરવો તે ત્રીજો અતિચાર વિરુદ્ધગમન—રાજ્યવિરુદ્ધ વ્યાપારાદિક પી પ્રવૃત્તિ કરવી તે ચોથો અતિચાર—જોટા તોલ ને જોટા માન-માપા કરના તે કુડતોલમાન-રૂપ પાચમો અતિચાર

હવે એનું વિવરણ જે દરવામા આવ્યું છે તેનો અર્થ આ પ્રમાણે—ઘર બહાર ક્ષેત્રે, ખજે અથવા અન્ય મથાને કોઈની માલિકીની વસ્તુ તેની રજા વિના લીધી ને વાપરી ચોરાઈ વસ્તુ ઓછી કિંમતે મળવાથી ખરીદ કરી એક ચોરને જે તેના સમૂહને સળગા એટલે ભાતુ આપ્યું—દ્રવ્ય વિગેરેની મદદ

કરી તેને માટે અમુક જગ્યાએ મળવાનો-ત્યા ચોરાઈ વસ્તુ
 લાવવાનો મ કેત કર્યો અને તેની વસ્તુ પોતે આપેલા સબળના
 બદલામાં ચોછી કિંમતે લીધી ગત્યવિરુદ્ધ વ્યાપારાદિ કર્યા.
 રાજ્યે મનાઇ કરેલ વસ્તુઓ (રૂપુ, ખાડ, કાપડ વિગેરે) છાની
 રીતે દાણચોરી કરીને લાવ્યા ને વેચાણ કર્યું અથવા વાપર્યું નવી
 નેબુની, સરમ ને વિરસ, મજુવ ને નિર્દુષ-શુવ વિનાની વસ્તુને
 લેગ-સલેગ કરી નવી ને સરસ વસ્તુના બાદમાં વેચી ખોટા
 કાટલા, તોલા, માપા, માન લેવા દેવાના જૂઠા નાખીને વધારે
 તોલ-માપથી વસ્તુ લીધી ને ચોરા તોલ-માપથી વેચી અહીં
 તોલા તો શેર, બજેર વિગેરે, માપ માટી, પાલી, પવાલા
 વિગેરે અને માન તે કાચ, જળ, કુટ વિગેરે મમજુ
 કોઈને લેખામાં (હિમાળમાં) રચેલ કોઈ વસ્તુના મકાને
 વિગેરેના સાદામાં વચ્ચે લાચ લીધી જોગે કલેશ લે
 કર્યો-વિશ્વાસી મનુષ્યને વિશ્વાસઘાત કર્યો પ ને-અન્યને
 અનેક રીતે વચ્ચા-કચ્ચા ઠાટા વિગેરેના જે પાસા ખોટા
 બનાયા, ઠાડી ચઠાવી, લહેડા કળીને તોલ-માપમાં ચોછ
 દીધુ સાચા તોલ-માપને પણ ખોટા કર્યા માતા, પિતા,
 પુત્ર, મિત્ર, કલત્ર તે સ્ત્રી વિગેરેને કળીને કોઈકને દાર્ધ વસ્તુ
 આપી દીધી પોતે જ જુદી જાગ કરી કોઈની ચાપણ જોગવી
 - (આવો બીજા મતમાં અતિચાર છે, પણ ત્યા ખોલવા ઉપ છે,
 અહીં કરવા ઉપ છે) કોઈને લેખે-પલેખે હિમાળમાં જૂલ
 અવરાવી કોઈની પડી ગયેલી વસ્તુ જોગવી લીધી, પોતાની
 કરી દીધી આ પ્રમાણેના ત્રીજા મૂળ અદત્તાદાનવિગ્મણ મતના
 અતિચાર છે તેમાંથી જે કોઈ અતિચાર પદ્ધતિ દિવસમાં
 લાગ્યા હોય તેને માટે મિથ્યા દુષ્કૃત આપુ છું

આમા ઉપર જણાવેલા પાંચે અતિચારનો સમાવેશ થઈ
જાય છે તેની ગાથાનો અર્થ ઉપર લખેલો છે તેની સાથે અતિ
ચારમા આવેલા વાક્યોને ક્રમોત્ક્રમે મેળવશે તો મમજાઈ જશે.

ઈતિ તૃતીય આયુષ્યનના અતિચારના અર્થ

શ્રાવકના ચોથા આયુષ્યતના અતિચાર

ચોથે જ્ઞાનાગમ તોય પગ્ગ્રીગમન વિગ્રમણ યતે
પાચ અતિચાર

અપરિગ્રહિયા ઇતર૦

અપરિગ્રહિતાગમન, ઇત્વગપગ્રિહિતાગમન કીધુ
વિધવા, વેરયા, કુમાગિકા,^૧ પગ્ગ્રી સાથે મળધ કીમે
સ્વદાગ^૨ તણે વિપે દષ્ટિવિપર્યાસ કીધો—મગગ વચન
ખોલ્યા આહમ, ચૌદગ, અનેગી પર્વતિથિના નિયમ
લઈને ભાગ્યા વરવગણા કીરા—કરાવ્યા,^૩ વગવાડુ વખા

૧ કુમાગના શબ્દ પ્રથમ દનો ને કુમાગિનાચ મમ—૨ એ છે

૨ સ્વદાગ સાથે જોડાય શબ્દ દના ન સ્ત્રી માટે હાવાથી અને તેને
માટે અતિચાર જ જૂદો જોડવનો હાવાથી ત શબ્દ અદો લીધો નથી.

૩ આ વાક્ય જૈન ધર્મ પાળનારી જે યાત્રિમા ધરધગણાનો
રિવાજ પ્રચલિત હોય તેને માટે અતિચાર ૩૫ સમજવા નહીં

કયા કુવિદેષ્ય ચિત્તવ્યો. અનગદીડા કીધી સ્ત્રીના
અગોપાગ નિગળ્યા પગયા વિવાહ બેઠ્યા. દોંગલા-
દોંગલી પરણાવ્યા ? કામભોગતણે વિષે તીવ્ર અભિ-
લાષ કીધો અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અનાચાર
મુહણે-સ્વપ્નાતરે હુઆ, કુસ્વપ્ન લાધા નટ, વીટ
સ્ત્રીશુ હામુ કીધુ.

ચોથે સ્વદાગમતોપ^૧ વ્રત વિષયગ્નો અનેરો જે
કોઈ અતિચાર પક્ષ દિવ્યમાહીં આકી પૂર્વવત્—
ઈતિ ચતુર્થ વ્રનાતિચાર.

—ૐ—

ચોથા આયુષ્યવ્રતના અતિચારનો અર્થ

ચોથે સ્વદાગમતોપ પરસ્ત્રીગમન વિરમણુ વ્રતે
પાચ અતિચાર

આ વ્રતના બે પેઠા વિભાગ છે ૧ સ્વદારાસતોષરૂપ
અને બીજો માત્ર પરસ્ત્રીગમનના ત્યાગરૂપ (સ્વદાગમતોપ
વાગાને તો પરસ્ત્રીગમનનો ત્યાગ આવી જ જાય છે)

અપરિગ્રહિયા ઈતરં આ આખી ગાથાનો અર્થ આ પ્રમાણે—

૧ આ વાક્ય ત્રણ વચના પુત્ર-પુત્રીના લગ્નનો નિષેધ કરનાર સમગ્રજીવ
૨ સ્ત્રીગતિ માટે સ્વપતિ નતોપ-પરપુરુષગમનનિગમલ નામનો
અતિચાર આ માથે બુદ્ધે જ લખ્યો છે આ વિગતોએ તે સીખવાનો છે

૧ અપરિગ્રહિતા ગમન કીધું ૨ ઇત્વરપરિગ્રહિતા ગમન કીધું,
૩ અનગકીડા કીધી, ૪ પરાયા વિવાહ જોડ્યા અને ૫ કામલોગને
વિધે તીવ્ર અભિલાષ કર્યો ચોથા વ્રતના આ પાત્ર અતિચાર છે,
તેમથી જે આ દિવસ સંબંધી લાગ્યા હોય તેને પરિચ્છેડું છું

આ પાત્ર અતિચારમાં, માત્ર પરસ્ત્રીગમનના ત્યાગવાળાને
માટે પાછલા ત્રણ અતિચાર છે - સ્વદારાસતોષી માટે પાત્ર
અતિચાર છે વિવરણવાળા અતિચારના અર્થ—

અપરિગ્રહિતા એટલે વેશ્યા અને ઇત્વરપરિગ્રહિતા એટલે
ઘોડા વખત માટે કોઈએ રાખેલી સ્ત્રી-વેશ્યા તેની સાથે ગમન
કરવું તે સ્વદારાસતોષી ન કરે માત્ર પરસ્ત્રીગમનના ત્યાગ
વાળો તેને પરસ્ત્રી નહીં માનીને તેના ગમનનો ત્યાગ ન સમજે
આની પત્નીના ત્રણ અતિચાર જૂટા છૂટા આવી જાય છે

વિધવા, વેશ્યા ને કુમારિકા તેમજ પરસ્ત્રી સાથે સ્વદારા-
સતોષી ગમન ન કરે, માત્ર પરદાગમનના ત્યાગવાળો પ્રથમની
ત્રણ જાતિની સ્ત્રીને પરસ્ત્રી નહીં માનીને તેનો ત્યાગ ન સમજે

પોતાની જેટલી સ્ત્રી હોય તે બધીની માથે સરખો ભાવ
રાખવો જોઈએ, તમા હૃદયવિખર્ચાસ એટલે માન્યતાનો ફેરફાર
કરે, માનીતી-અણમાનીતી કરે તો અતિચાર લાગે પરસ્ત્રી સાથે-
રાગની વૃદ્ધિ થાય તેવા વચનો બોલવા તે અતિચાર આડમ, ચૌદશ
વિગેરે પર્વતિયિના નિયમ લઈને લાગવા તે અતિચાર ઘરઘરણી
કીધા કરાવ્યા તે જે જ્ઞાતિમાં પુનર્લગ્નનો રિવાજ નથી તેને
માટે અતિચારરૂપ છે કોઈ પણ વસ્તુના વખાણ કરવા,
પારકા વિવાહ મેળવી દેવા, અનગકીડા કઠવી તે અતિચાર

કુવિકૃપ તે વિષય સખધી માઠા વિચારો દેવા પરસ્ત્રીના અંગોપાગ નીરખીને જોવા તે પણ અતિચાર છે નાના પુત્ર-પુત્રીને પરણાવી દેવા તે દોષરૂપ છે કામલોગ સખધી વીત્ર ઇચ્છા કરવી તે પણ દોષરૂપ છે અતિક્રમાદિ જેતુ સ્વરૂપ પૂર્વે કહેલું છે તે આ વ્રતને અંગે સ્વપ્નમા થાય તે અતિચાર છે માઠા સ્વપ્ન સ્ત્રીસંયોગને અંગે આવે તે અતિચાર છે નટ પુરૂષ, વીટ-લ પટ પુરૂષ અથવા તેવી સ્ત્રી સાથે હામી કરવી તે પણ અતિચાર છે જો અતિચારથી ચેતે નહીં તે લાગે વખતે તે અનાચાર રૂપે પરિણમે છે

ઇતિ ચતુર્થ વ્રતાતિચારના અર્થ

શ્રાવિકા ચોગ્ય ચતુર્થ વ્રતાતિચાર

ચોથે સ્વપતિ સતોપ-પરપુરૂષગમનવિરમણ વ્રતે પાત્ર અતિચાર અપરિગ્રહિયા ઇતર૦ પાણિગ્રહણ કરેલા પતિ મિવાયના અન્ય પુરૂષ સાથે સખધ જોડવાનો સ કટપ કર્યો સ્વપતિના અલાવે પુનર્વિવાહ કરવાનો સ કટપ કર્યો પોતાની રોકાયને વિષે ઇર્ષ્યાલાવ કર્યો અન્ય પુરૂષો સાથે સરાગ વચન બોલ્યા, આઠમ ચૌદશ અનેગ પર્વતિથિએ શિયળ પાળવાના નિયમ લઈને ભાગ્યા, વરવહુ વખાણ્યા કુવિકટપ ચિતવ્યો પરપુરૂષના અંગોપાગ નીરખ્યા પગ્યા વિવાહ જોડ્યા.

ભોગને વિષે તીવ્ર અભિલાષ કર્યો નાની વયના પુત્ર
પુત્રીના લગ્ન કર્યાં. અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર,
અનાચાર સુદૃષ્ટે સ્વપ્નાતરે હુવા કુમ્ભવન લાંબા.
નટ વીટ પુરુષ માથે હામુ કીધુ પુનર્વિવાહ કગવ્યા
કામવશ થઈને અનેક પ્રકારની કુચેદાઓ કરી.

ચોથે સ્વપતિસંતોષ ત્રત વિપદઓ અનેરો જેકોઈ
અતિચાર પક્ષ દિવસમાહીં બાકી પૂર્વવત્—

ઇતિ ચતુર્થ ત્રતાતિચાર,

—ॐ—

શ્રાવિકાચોગ્ય ચતુર્થ ત્રતાતિચારના અર્થ

આમા ગાથાનો અર્થ લખવાની જરૂર નથી, કારણ કે તે
પ્રથમ લખેલ છે વળી તેમાના ત્રથમના બે અતિચાર પુરુષ માટે
જ છે, બાકીના ૩ અતિચાર સ્ત્રી-પુરુષને મામાન્ય છે આ અતિ
ચારમા પરપુરુષ શબ્દે પતિ મિવાયના અન્ય સર્વ પુરુષ મમજી,
જામજીદિએ તેની મામુ પણ ન જોતુ, તો પછી બીજા સંદે પ
તો કરાય જ કેમ ? (સ્વપતિના અભાવે કુળવાન સ્ત્રી પુન
ર્વિવાહના વિચારો ન કરતા ધર્મકાર્યમા જ ચિત્ત જોડી દઈ
બાકીની વય શિયળ પાળવામા જ વ્યતીત કરે) પોતાની
શોક્યનો પણ પતિ સામે સમાન હક્ક હોવાથી તેના પ્રત્યે કે
તેના બાગકો પ્રત્યે ઈર્ષ્યા ન કરવી પતિના વિરહે-પતિપરદેશ ગયે
કોઈ જાતના યોગ સંકપ-વિકલ્પ ન કરવા વરવહુના વખાણ

ન કરવા પારકા વિવાહ જોડી આપવામા તત્પર ન રહેવું
પરપુરુષતા અજોષાગો નીચીને ન જોવા કામસોગની તીવ્ર
અભિલાષા ન કરવી પ્રતને દોષ લાગે તેવું સ્વપ્ન આવે તો
શુદ્ધ પાને આળોવવું ને શુદ્ધ ચવું પરપુરુષ માથે હામી-
મફકરી ઠગ્વાની ટેવ ન રાખવી કોઈના પુનર્લગ્નમા મામેલ ન
થવું યોગ્ય ઉમર થયા વિના પોતાના પુત્ર-પુત્રીને પંછાવવા
નહીં નટ અથવા સ્વચ્છદી ગણાના વીટ પુટપ સાથે હમવું નહીં
હલકી જાતની ઢેહલકા આચરણની સીઓની સગન કરવી નહીં
કુળવાન સીને ન હાજો તેવી કોઈ જાતની કુચેષ્ટાઓ કરવી નહીં

ઉપર પ્રમાણે વર્તન રાખવાથી શ્રાવિકાને પોતાના ચતુર્થ
મતમા દ્રવણ લાગતું નથી આ અર્થ બહોળે લાગે મહાનંદાલીએ
જ સીજાતિને ઉદેશીને લખ્યો છે

ઇતિ ચતુર્થ નતાતિચારાર્થ

શ્રાવકના પાંચમા પ્રતના અતિચાર.

પાચમે પગિગ્રહ પ્રમાણમતે પાચ અતિચાર

ધાણુધન્નખિત્તવત્થૂં

ધન, ધાન્ય, ક્ષેત્ર, વાસ્તુ, રૂપુ, સુવર્ણ, કુપ્ય,
દ્વિપદ ને ચતુષ્પદ—એ નવવિધ પગિગ્રહતાણા નિયમ
ઉપરાત વૃદ્ધિ દેખી મૂર્છા લગે સક્ષેપ ન કીધો.

માતા, પિતા, પુત્ર, સ્ત્રીતણે લેખે કીધો પરિગ્રહ
 પરિભાણ લીધું નહીં, લઈને પઢિયું નહીં પઢવું
 વિસાચું—અલીધું મેલ્યું નિયમ વિમાર્યા. પાચમે પરિ-
 ગ્રહ વિરમણપ્રત વિષદ્યોઁ બાકી પૂર્વવત્

—૪૪૬૬—

પાંચમા વ્રતના અતિચારના અર્થ

આ વ્રતના પાચ અતિચાર છે પરંતુ પરિગ્રહ નવ પ્રકારનો
 હોવાથી તેની પાચ ભાગે વહેચણી કરી છે ધણધનખિત્તવત્ત્વ
 આ પદવાળી આખી ગાથાનો અર્થ આ પ્રમાણે છે—૧ ધનધા-
 ન્યપ્રમાણાતિક્રમાતિચાર, ૨ ક્ષેત્રવાન્તુપ્રમાણાતિક્રમાતિચાર, ૩
 રૂપ્યમુવર્ણપ્રમાણાતિક્રમાતિચાર, ૪ કુખ્યપ્રમાણાનિક્રમાતિચાર,
 ૫ દ્વિપદ્યતુપદપ્રમાણાતિક્રમાતિચાર

ધન-ધાન્ય કરેલા પ્રમાણથી વધારે રાખવું તે પ્રથમ અતિચાર
 એત્ર તે ઘર હાટ અથવા ખેતર અને વસ્તુ એટલે ઘરવકરીની
 અનેક વસ્તુઓ કરેલા પ્રમાણથી વધારે રાખવી તે બીજો
 અતિચાર રૂપુ, સોનુ અથવા રૂપા, સોનાના દાગોના કરેલા
 પ્રમાણથી વધારે કિંમતના રાખવા તે ત્રીજો અતિચાર ૪ રૂપા
 સોના સિવાયની બાકીની ધાતુના વાસણો વિગે કરેલા પ્રમાણથી
 વધારે મજ્યામા કે કિંમતમા રાખવા તે ચોથો અતિચાર
 અને દ્વિપદ તે દાસ-દામી અને ચતુ'પદ તે ગાય, બેશ,

ઘોડા વિગેરે કરેલા પ્રમાણથી વધારે સખ્યાવાળા રાખવા તે પાચમે અતિચાર

ઉપર પ્રમાણેના પાચ અતિચારમા દ્વિપદ શબ્દે દાસ-દાસી ગણવા મળેથી ઉલ્લેખ છે તે રાજા મહારાજા માટે સમજવો એમા પગારથી નોકર રાખવાનો મમાવેશ મમજવો નહીં વળી આ અતિચાર લખાયાના મમયે દામ-દામી વેચાણ રાખવાની પ્રવૃત્તિ પણ હશે એમ સંભવે છે

આ નવવિધ પરિશ્રદ્ધા પ્રમાણ કર્યા પછી તેમા વૃદ્ધિ આપ કે તરત જ તે દ્રવ્યનો ચારે માર્ગે વ્યય કરી નાખવો જોઈએ, તેમ ન કરતા તેનો મોહ થવાથી માતા, પિતા, શ્રી કે પુત્રાદિને નામે ચાવી દીધા આમ કરવાથી જનમા દુષ્ટતા લાગે છે તનો વિચાર ન કર્યો પરિશ્રદ્ધા પ્રમાણ કર્યું જ નહીં, કદિ કર્યું તો પછી તેનો મોહ દર ૭ છ મહિને વાચીને સભારવું જોઈએ, તેમ કર્યું નહીં વધારાની રકમ વ્યાપારમા ન રાખતા ઈલાચકી મૂકો રાખીને જનની શુદ્ધિ માની તેને અગે કરેલા નિયમો મનાયા નહીં

ઉપરની હકીકત મુજબ જે ધન ને રૂપા નોના માટે લખેલ છે ધાન્યના મુઠા વિગેરેની સખ્યાનું પ્રમાણ કરેલ હોય તો નાના બાગી મોટા જાધા-યા, જે ઘરનું એક ઘર કર્યું, જે જેનર વચ્ચેની વાડ કાઢી નાખી એક જેનર કર્યું -એમ મજ્યા મરખી કરી કામની સખ્યા મળી કરવા માટે મોટા કામ કરાવ્યા આ રીતે સખ્યાની મરખા કરીને -દોષ લગાડ્યા તે અતિચાર સમજવા દ્વિપદમા દાસ-દાસીના મરખા કરનાર વધ્યા

તે ન ગણ્યા દોરમા વાછડા-વાછડી વિગેરે પરિવાર વધ્યો તે ન ગણ્યો ને દુપણ લગાડયુ

આ પ્રમાણે પાચમા પરિવ્રજ્ય પ્રમાણુ મન સળધી પાચ અતિચારમાથી જે દોષ અતિચાર લાગ્યો હોય તેનું દુધ્મૃત્ય મિથ્યા થાયો. આ મતમા સ્વળ ગણ્દ વાપરવાની જરૂર નથી કારણ કે મુનિને સર્વથા ત્યાગ હોય છે અને શ્રાવક પોતાની ઇચ્છા અથવા મિથિ પ્રમાણે પરિમાણુ બાધી નિયમ લેય છે તેથી તેમા સ્વળપણુ આવી જ જાય છે

આ મતના બે પ્રકાર છે ૧ જે વખતે પરિવ્રજ્ય પ્રમાણુ કરવાની ઇચ્છા થાય તે વખતે નવે પ્રકારમાથી જેટલુ પોતાની પાને હોય તેટલાની સખ્યા વિગેરે મુકરર કરીને તેટલુ જ રાખી તેથી વધારનો ત્યાગ કરવો, એ એક પ્રકાર બીજો પોતાની પાસે હોય થોડુ, છતાં જેટની ઇચ્છા હોય તેટલી મુકરર કરી તે પ્રમાણે નિયમ લઈ તેથી વધે તે શુભ માગે વાપરવાનો નિયમ કરવો આ ઇચ્છાપરિમાણુકથ બીજો પ્રકાર આ બંને પ્રકારમા વધેલી રકમ એક વરસમા અથવા છ માસમા વાપરી નાખવી જોઈએ

ઈતિ પચમ મતાતિચારથ

ઉપર પ્રમાણે પાચ અણુમતના અતિચાર કહ્યા હવે ત્રણુ ગુણુમતના અતિચાર કહે છે

એ ત્રણુ ગુણુમત નામ જોડવા માટે છે કે એ ઉપરના પાચે અણુમતને ગુણુ-લાભ કરનાર ૬ શી રીતે લાભ કે ગુણુ કરે છે? તે હવે પછીના તેના અતિચારમા સમજાવશુ

ત્રાણ ગુણપ્રતો પૈકી પ્રથમ ગુણ- પ્રતના અતિચાર

છોકું દિગ્ગંધિમાણુ પ્રતે પાચ અતિચાર

ગામાણુરસ ઉ પરિમાણુ

ઉર્વદિગ્ધિ, અધોદિગ્ધિ, તિર્યગ્દિગ્ધિએ જાવા
આવવા તણા નિયમ લઈને ભાગ્યા અનાભોગે-
વિમ્મત લગે અતિક ભભિ ગયા પાંચણી આરી-પાછી
મોઢવી વહાણુ વ્યવમાય ડીંગે વર્ષાકાળે ગામતડ
ડીંગે ભૂમિકા એડ ગમા મલેખી, બીજી ગમા વગાડી
નિયમ વિમાયો છોકું દિગ્ગંધિમાણુ પ્રત વિપદઓ

—૨૫૬—

છોકું દિશા પરિમાણુ પ્રતના અતિ- ચારના અર્થ

આ પ્રતના પણ પાચ અતિચાર છે જે મળવી જાવામા
તે આ પ્રમાણે કહેલા છે આ દિશામા, ઉર્ધ્વ અને અધો
જવા-આવવાનું પરિમાણુ દરી તનો અતિક્રમ કરવો તે તણુ
અતિચાર ગુણ એવું રહિ એક બાજુ વૃદ્ધિ કરી, બીજી

બાળુ હાનિ કરવી તે અતુર્થ અતિચાર અને સ્મૃતિ ભૂલી જવી કે મેં ચારે દિશાએ અથવા અમુક દિશાએ જવાનું કેટલું રાખેલ છે ? તે પાચમો અતિચાર આ પાચ અતિચારમાંથી જે અતિચાર પહેલા ગુણવત્તને અંગે લાગેલ હોય તેને હું નિહુ છું—મિથ્યા કુલ્લ આપુ છું

વિશેષ વિસ્તારમાં પ્રથમ ત્રણ અતિચારમાં નિયમ લઈને ભાગ્યાનું કહ્યું છે, પરંતુ તે ઇરાદાપૂર્વક નહીં અનાલોચે એટલે અણબાણપણે અથવા વિસ્મૃતિ થવાથી—નિયમ ભૂલી જવાથી તેમ થયું હોય તો જ તે અતિચાર ગણાય છે પછી એક બાળુ વધારે જવાયાથી તે બાળુ જેટલું વધારે જવાયું હોય તેટલું તે બાળુમાં વધારી તેની આગેની દિશાના નિયમમાં મથેમ્યું—ધટાડવું આ વાત ત્યારપછીના ચોથા અતિચારમાં સ્પષ્ટ કરેલ છે જેણે પોતે જવાનો જ નહીં પણ માણસ મોકલવાનો કે જળમાર્ગે વહાણુ કે સ્ત્રીમરવડે વ્યવસાય કરવાનું પણ તજેલ હોય તે જો વહાણુ વ્યવસાય કરે તો દોષ લાગે પરંતુ લખવા માટે છૂટ રાખવી જોઈએ, નહીં તો પરંતુ લખવાથી પણ દોષ લાગે વર્ષાકાળે બહારગામ જવાનો જેણે ત્યાગ કર્યો હોય તેને વર્ષાકાળે ગામતક કર્યાનો દોષ લાગે ત્યાગ ન કરનારને ન લાગે આવો ત્યાગ કુમારપાળ રાત્રીએ તેમજ શ્રી કૃષ્ણે પણ કર્યો હતો આ પ્રત સંબંધી જે કોઈ અતિચાર લાગેલ હોય તે સંબંધી હુમ્કત્ય મિથ્યા થાઓ

ગુણવત્ત શા કારણે કહેવાય છે ?

પ્રથમ પ્રશ્નમાં અમુક પ્રકારની હિંમાનો, બીજા પ્રશ્નમાં અમુક

પ્રમારના અમત્યનો, ત્રીજા મનમા અમુક પ્રકારના અદત્તનો,
ચોથા મનમા વગ્ગીનો અને પાંચમા મનમા નિયમ ઉપરાતના
પરિગ્રહનો ત્યાગ કરવો છે

આ છઠ્ઠું મન લેવાથી તેમા પરિમાણ કરેલી દિશાની
બહાર જોવા તમામ જીવોની દયા પામી, ત્યાની કન્યા વિગેરે
સુખથી અસત્ય ટળ્યું, ત્યા રહેલા દ્રવ્યાન્તિક માટેનું અદત્ત
પણું ટળ્યું, ત્યા રહેલી સ્ત્રીઓનો મહેજે ત્યાગ થઈ ગયો અને
ત્યા રહેલા દ્રવ્ય માટે પરિગ્રહબુદ્ધિ નાશ પામી આ પ્રમાણે
પાંચે અત્યુત્તરને શુભ કરવાથી આ પહેલું શુભનન કહેવાય છે

બીજા બે શુભવ્રતોથી થતો શુભ તેના અતિચારના અર્થ
લખ્યા પછી લખ્યું એટલે મહેજે મમજી શકાશે

દીર્ઘિ છઠ્ઠા દિગ્પરિમાણવ્રતના અતિચારના અર્થ

સાતમા ભોગોપભોગ પરિમાણવ્રતના અતિચાર

સાતમે ભોગોપભોગ પરિમાણવ્રતે ભોજન આ-
શ્રયી પાચ અતિચાર અને કર્મહુતી પદ્મ અતિચાર,
એવ વીગ અતિચાર

સચિત્તે પડિબદ્ધે ૦

સચિત્ત નિયમ લીધે અધિક મચિત્ત લીધું. અપ-
ક્રવાહાર, દુ પક્રવાહાર, તુમ્હ ઔપચિત્તણુ ભક્ષણ
ક્રીધુ ઓળા, ઉંખી, પોખ, પાપડી ખા'ના.

મચિત્ત દબ્ય વિગદ, વાણુ ત બોગ વશ્ય કુમ્હમેમ્હ,
વાહણ મચણુ વિલેચણ, બ લ દિમિ ન્હાણુ ભત્તેમ્હ ૧

એ ચાદ નિયમ દિનગત ગત્રિગત લી'ના નહીં
લે'ને ભાગ્યા અથવા સ ખેપ્યા નહીં ભાવીશ અભિચ્ય,
ખત્રીગ અન તકાયમાદિ આદુ, મળા, ગા'ગ, પિડ,
પિડાણુ, કચૂરો, સૂગમ્હ, કુમળી આખડી, ગળો,
વાનડા ખા'ના વાસી કદોળ, પોળી, ગેટડી, ત્રણ
દિવમત્તુ દહા' લીધુ મધ, મહુડા, માખણ, માટી,
વેગણુ, પીણુ, પીચુ, પ પોટા, વિપ, હીમ, કગ, ચેલ-
વડા, અન્નખ્યા ફળ, દીંખડ, ગુદા, મહેગ, બોળ
અથાણુ, આખવખોગ, કાચુ મીઠુ, તીલ, ખમખસ,
કેઈંખડા ખા'ના ગત્રિભોજન કીધા લગભગ વેળાએ
વાણુ કીધુ દિવમ વિણુ ઉજ્યે શીગળ્યા.

તથા કર્મત પદ્મ કર્મદાન—ડગાવકમ્મે, વણુ-
કમ્મે, માટીકમ્મે, ભાટીકમ્મે, કેટીકમ્મે—આ પાચ
કર્મ દતવાણુજ્ય, લખખવાણુજ્ય, અવાગિજ્ય,

કેમવાણિજ્ય, વિપવાણિજ્ય—એ પાત્ર વાણિજ્ય
 ૪૮૫૧૫૬૭૮૯૦, નિલચ્છૈક૯૦, દવગીદાવણ્યા,
 મદદહતસાયસોમણ્યા, અસદ્ધોસણ્યા—એ પાત્ર
 મામાન્ય—એવ પદ્મ કર્મદાન બહુ સાવચ, મહારભ-
 વાળા કીધા ગગણુ લીલાળા કગવ્યા ૮૮ નીલાડા
 પચાવ્યા, ધાણી ચણા પકવાન કરી વેચ્યા વામી
 માખણુ તવાવ્યા, તિલ વહોર્યા, ફાગણુ મામ ઉપગત
 ગળ્યા, દડીદો કીધો અગીડા કગવ્યા શ્વાન,
 બીનાડા, સુડા, માલહી પોખ્યા અનેગ જે કાઈ બહુ
 સાવચ ખરકર્મદિક મમાચર્યા વાગી ગાગ ગખી.
 લીપણે ગુપણે મહારભ કીધો અણગોવ્યા ચૂલા
 ચમુક્યા ઘી, તેલ, ગોળ, છાશતણા ભાજન ઉગાડા
 મુક્યા, તે માલિ માખી, કુતી, ઉંદર, ગરોળી પડી,
 કીડી ચડી, તેની જયણા ન કીધી

માતમે ભોગોપભોગ પગિમાણુત્રત વિપદ્ધઓ
 અનેરા જે કોઈ અતિચાર પક્ષ દિવસમાહી૦

સાતમા વ્રતના અતિચારના અર્થ.

માતમા વ્રતના બે પ્રકાર ૧. ભોજનઆશ્રી અને ૨
 કર્મદાનઆશ્રી આવક પ્રાપ્ત કર્મદાનનો ન્યાય દ્વારાજ હોય

છતા બધા કર્મદાનનો ત્યાગ ન કરી શકે તો બની શકે તેટલાનો ત્યાગ કરી, બાકીનામા સ કોચ કરે

પ્રથમ લોજનઆશ્રી પાચ અતિચાર કહેવા માટે જે ગાથાનું પહેલું પદ ‘ સચિત્તે પડિબદ્ધે ’ મૂકેલ છે તે આખી ગાથાનો અર્થ આ પ્રમાણે છે-૧ સચિત્ત આહાર, ૨ સચિત્ત પ્રતિબદ્ધ આહાર, ૩ અપકવાહાર, ૪ દુ પકવાહાર અને ૫ તુલ્યપાધિનું બક્ષણ એ પાચ અતિચાર આ દિવસ સખધી લાગ્યા હોય તેને પડિબ્ધુ છે

આવડ પ્રાચે સચિત્તનો ત્યાગી હોય, છતા યાગ ન કરી શકે ને સચિત્ત વાપરે તો પહેલો અતિચાર ૧ સચિત્ત પ્રતિબદ્ધ તે વૃક્ષાદિ સાથે ચોટેલ શુદ્ધ વિગેરે ઉખેરીને ખાવા તે સચિત્ત પ્રતિબદ્ધ આહાર નામનો ખીજે અતિચાર ૩ મચિત્ત વસ્તુ પાકયા વિના ખાવી તે અપકવાહાર નામનો ત્રીજે અતિચાર ૪ કાઈક પાકી, કાઈક કાચી સચિત્ત વસ્તુ ખાવી તે દુ પકવાહાર નામનો ચોથો અતિચાર અને ૫ તુલ્યપાધિ એટલે જે વનસ્પતિ ખાતા ખવાય થોડું ને કાઢી નખાય ઝાઝું તેવી વસ્તુ ખાવી તે તુલ્યપાધિ બક્ષણ નામનો પાચમો અતિચાર આ પાચે અતિચાર પ્રાચે મચિત્તત્યાગના અગના છે

આ વ્રત ઘણું વિશાળ છે તેમા લોગ ને ઉપલોગની અનેક વસ્તુઓનું પરિમાણ કરવાનું છે એક વાર વાપરી શકાય એવા પુષ્પ, અન્નાદિ તે લોગ અને એક વસ્તુ વાંવાર વપરાય તે વસ્ત્ર, સ્ત્રી, મકાન વિગેરે ઉપલોગ આનું પરિમાણ કરવા માટે આવડે દિવસ અને રાત્રિ સખધી ૧૪ નિયમ દરરોજ ધારવ બેઠાએ એને માટે અતિચારમા મચિત્ત દબ્ધ વિગર્ભ એ ગાથા

આપેવ ઠે તેનો દુકો અર્થ આ પ્રમાણે છે-૧ આને સચિત્ત
 વસ્તુ કેટલી સખ્યામા વાપરવી ? ૨ આને ખાવાના તમામ
 પદાર્થ સખ્યામા કેટલા વાપરવા ? ૩ ૬ વિગત પૈકી આને
 કેટલી વાપરવી ? ૪ પાદરક્ષક (પગરખા) આને કેટલી જોડ
 વાપરવા ? ૫ તબોજમા વપરાતી વસ્તુ આને કેટલા પ્રમાણ
 (તોલ)મા ખાવી ? ૬ આને વસ્ત્ર કેટલા વાપરવા ? ૭ આને
 સુધવાના પદાર્થો કેટલા પ્રમાણ(તોલ)મા વાપરવા ? ૮ આને
 કેટલા વાહનમા બેસવું ? ૯ આને કેટલી સખ્યામા મુલુ ? ૧૦
 આને વિલેપનમા કેટલા તોલની વસ્તુ વાપરવી ? ૧૧ આને
 પ્રત્યક્ષ પાળવું કે કેમ ? ૧૨ પાળવું હોય તો પરિમાણ કરવું ૧૨
 આને આ દિશાએ કેટલું-કેટલા ગાઉ જવું ? ૧૩ આને કેટલી
 વાર આખા શરીરે મ્નાન કરવું ? ૧૪ આને ભાતપાણી
 કેટલા તોલપ્રમાણ લેવા ? આ ચોદ નિયમ ધારવાથી પારાવાર
 લાભ ઠે તેમા ધારેલ ઉપરાતનો ત્યાગ સ્વતઃ થઈ જવાથી
 તેની નિરતિનો લાભ મળે છે એ ધારવાની ઇચ્છાવાળા
 માટે ખામ ૧૪ નિયમોની વિગત સમજવનારી નાની ચોપડી
 અમે જુની છપાવી છે તે વાચી જઈને તેના અનુભવી પાસે
 ધાગતા શીખવું

આમા બતાવેલ ૧૪ પ્રકાર મિવાય બીજા પણ છ-ઠાય
 સબધી તેમજ અગ્ની-મસ્તી-કૃષી મળધી નિયમ ધારવામા આવે
 છે તેની સમજણ પણ તે જુકમા આપી છે

આ ૧૪ નિયમો સવારે ધારવા ને સાંજે સંજોપવા
 એટલે ધાર્યા કરતા જોડો ઉપયોગ કયો હોય તે લાભમા
 સમજવો ને ભૂલથી વધારે ઉપયોગ થઈ જાયેલ હોય તો

મિત્રાદુષ્ટ દેરા એ જ પ્રમાણે ગણીને માટે માને નિયમ
ધારી બીજી સવારે સંજેષવા

આ પ્રમાણેના નિયમો પ્રાવડ ધાર નહીં કે ધારીને સંજેષે
નહીં તે તેને અતિચાર લાગે

અતિચારમા પ્રથમ ઝોગા (ચણાના), ઉબી (વડે ને
જવની), પોખ-ઘઉં કે બાજરાનો અને પાપડી-વાલ, ઘોળી
વિગેરેની-ખાવાથી અતિચાર લાગવાનું કહ્યું છે તે પણ મચિત
ત્યાગના અગ્રણ્ય જ છે

જુદે બાવીશ અભક્ષ્યનો ત્યાગ કરવાનું કહે છે ૧ અહીં
બાવીશ અભક્ષ્ય વાચનાર મમજી શકે તેમ લખના વિસ્તાર
થઈ જાય તેથી તેને માટે પણ ચોદ નિયમવાળી અથવા બાર
મતની નાની ટીપ અમે છપાવેલ છે તે જોઈ તેનો યથાશક્તિ
જરૂર ત્યાગ કરવો. અતિચારમા તેમાના કેટલાક અભક્ષ્યોની
થોડી થોડી હકીકત લીધી છે અનતકાય (સાધારણ) અને પતિ

૧ બાવીશ અભક્ષ્યના નામો આ પ્રમાણે — ૧ ઉપગના
કગ ૨ વડના ટેગ ૩ કોર્મબડા ૪ પીપળા સી પેપળી ૫ પીપગના
ટેગ (આ પાંચે વસ્તુ રમજીવાકુળ હોય) ૬ નાખાનિ ને કૃત્રિમ
બરફ ૭ મધ ૮ માખણ ૯ મગિ ૧૦ માગ ૧૧ મર્ચ નતિના
ઝેર (અરીજા મોમન, રજાગ રિગેરે) ૧૨ રગમા ૧૩ દગ ૧૪
કાચી માગી ૧૫ યુ મી, ૧૬ ગરિમોગન ૧૭ મળીનવાળી
વસ્તુઓ ૧૮ મોગ અચાલ ૧૯ સી ગ (ત્યા ધ, રા ળાસ
માથે કડોળ ખાવું તે) ૨૦ વગમ (ગીચખા) ૨૧ અગ્રણ્ય કૃત્ર
૨૨ ગુન્જ કૃત્ર ૨૩ અનિત ગસ (તાળી પાંચો રિગેરે) ૨૪
અનતકાય (કદમ્બ રિગેરે)

કે જેમા એક શરીરમા બનતા જીવો હોય છે તેનો સમાવેશ
તા ૨૨ અક્ષયમા થાય છે, પરંતુ આ તો આપે જાય તજવા
લાયક હોવાથી તેને માટે જૂઠું કહેવ છે અને અનતમાય તરીકે
એજાનાની કેન્દ્રીક વસ્તુઓના નામો પણ આપ્યા છે તમા મૂળ
શબ્દો તેના હાથને બનતકાય સમજવા સુમળી આળતી જેની
બહુ બીજ બાજેવ ન હોય તે નમજની વાધગ દેશનિશ્ચયમા
વપરાતી હોઈ વસ્તુ જણાય છે તે મર્નિનો ત્યાગ કરવો
એમાના પછા પદાર્થો તો બાળીતા હોવાથી તેના અર્થ
લખ્યા નથી જમીનમા થતા તમામ કદમૂળનો એમા સમાવેશ
થાય છે એને સમજાવે તેનો ત્યાગ કરવો કરવો.

ત્યાગપદ્ધતી વામી-જાનવામી રાખેવ કઠાંગ, પોગી, પોશી
પૂતી ને રોડી, બાત દાળ વિગેરે ખાનાનો ત્યાગ સૂચવે છે
ત્યા પદ્ધતી જાણ દિવસનું એકે ૧૨ પડેલ વ્યતીત થયેનું દહીં
ત્યાગ કરવાનું સૂચવ્યું છે ત્યાગપદ્ધતી અભક્ષ્ય ગણાતા બીજા
કેન્દ્રીક પદાર્થો મધ, મદુરા, માખણ વિગેરે ગણાવ્યા છે તે
પ્રગર્ભ હોવાથી તેનો ઉપેક્ષા અર્થો દૂરીને કરેવ નથી તે
બધી વસ્તુઓ ત્યાગ કરવા લાયક છે એમ સમજવાનું છે

ત્યાગપદ્ધતી રાત્રિભોજનના ત્યાગ સમયથી શરૂ છે તેનો
સમાવેશ પણ બાનીશ અભક્ષ્યમા છે રાત્રિભોજનનો ત્યાગ ધ્યા
દતા લગભગ વેળાએ જમણું કે દિવસ ઉપા અગાઉ શીરા
વડુ તે ખાસ અનિવાર્ય છે રાત્રિભોજનનો ત્યાગ જ ન કરે તે
મોગ હોયને ખાત્ર છે આપકપણને તે ન ઠાજે તેવું છે

૧ મવારે મેગરન દોષ તે બીજા વિમની ગતિ મુધી (૧૬) પ્રકર
અપે સાજે મેગરન પણ બીજા વિમની ગતિ મુધી ૧ નહીં અપે.
બીજા વિમની મવારે તો બાળીને જણાવી જ પડે દહીં ન ત્યાગ

ત્યારપછી પદર કર્મોદ્ધાનના ત્યાગની હકીકત આવે છે એનો અર્થ વિગતારથી સમજવા યોગ્ય છે અહીં તો માત્ર દશમા જ તેનો અર્થ સમજાવ્યો છે ૧ જેમા અગ્નિનો યુક્ત આરભ હોય તે ઇગ્નકર્મ, ૨ જેમા વનના ઝાડો કપાવવાના હોય તે વનકર્મ, ૩ જેમા ગાડા, ગાડી, ખટારા વિગેરે વાહનો વેચવા-માટવાના હોય તે માડીકર્મ, ૪ જેમા ગાડા ગાડી વિગેરે વાહનો ભાટે આપવામા આવે, પોતાની તરફથી ભાડુ ઉપજવવા માટે ફેવવામા આવે તે ભાટકર્મ, ૫ જેમા પથ્થર વિગેરે કાઢવા માટે મુગો ફાડવાની હોય, બીજી રીતે પણ જમીન ફાડવાની હોય તે ફાડીકર્મ, ૬ જેમા દાત, નળ વિગેરે પશુઓના અંગો પાગો વેચવાના હોય તે દત્તપાણિન્ય, ૭ જેમા લાખ, રાગ, ધાવડી વિગેરે હિંમક પદાર્થો વેચવાના હોય તે લાખપાણિન્ય, ૮ જેમા ઘી, તેલ, ઢીસો ગોળ, મદિરા વિગેરે પ્રવાહી પદાર્થો વેચવાના હોય તે અમ્બાણિન્ય, ૯ જેમા બીજી, સોમલ, વગેરેનાગ વિગેરે પ્રાણનાશક ઝેરી પદાર્થો વેચવાના હોય તે વિષ પાણિન્ય, ૧૦ જેમા કેશ-ચમરી ગાયના વાળ વિગેરે પદાર્થો વેચવાના હોય તે કેશપાણિન્ય, ૧૧ જેમા યત્રોવડે વસ્તુ ખીલવાનું કાર્ય થાય તે યત્રખીલણ કર્મ-આઠ, વાઠ, હાન, મીલ, પ્રેસ વિગેરે, ૧૨ જેમા જનાવરોના અંગોપાગ ઉદવામા આવે તે નિર્લાઘન કર્મ, ૧૩ વનમા દાવાનગ દેવો-અગ્નિ સગાવવો તે દવદાન કર્મ, ૧૪ મરોવર, રૂપ, દ્રહ, કુડ વિગેરે જળાશયોના પાણી શોષવવા તે મરદહતલાવનોપણ કર્મ અને ૧૫ હિંમક પશુઓ તંમજ પક્ષીઓ વાઘ, સિંહ, દીપડા, વરુ, રીંછ, ચિત્રા તેમજ બાજ વિગેરે પક્ષીઓને પાળવામા આવે, તેના વડે હિંસક કામ લેવામા આવે તે અસની

પોષણ કર્મ આ પ્રમાણેના કર્મોદ્દારો મહાઆરભવાળા અને અતિશય પાપકર્મ બધાવનારા છે, તે આવકે જરૂર તજવા એટલે ન તજે તો અતિચાર દોષ લાગે અર્થાત્ આ માત્રમુ પ્રા. ૪ એક પ્રકારે અધુરૂ લીધું ગણાય

ઉપર પ્રમાણેના કર્મોદ્દારો દ્વારા પછી તેના અગતી જ કેટલીક જાણતો દલી છે વસ્તુ ગણવાનું કામ, લોહાગા-ઝોલસા કાપવાનું કામ, ઇંટના નીલાડા જે ચુનાની ભટ્ટી કાપવાનું કામ, કાંચી ચણા ભુજવવાનું કામ (ભા. ભુજવપણ), પકવાણ કાપવાનું કામ (મુખડીઆનો ધધો), વાગી માખણ કે જેમા જે દ્રવિય છોડે પડી ગયેલ હોય તે તવાવવાનું કામ, તલ ખરીદવા ને ફાગણ મામ ઉપનત ગણવા કે જેથી તેમા તેમ જ મીઠા વિગેરેમા પુષ્ટજી શ્વેતોત્પત્તિ થઈ જાય છે તેકામ દલીદો' કાપવાનું કામ અગીઠા એક જાતના (નોનીના) ચૂલા કરાવવાનું મામ. જ્વાન, બિલાડા વિગેરે હિસક પશુ-પક્ષીને પોષવાનું કામ આ મિવાય બીજા પશુ જે જાતુ સાવધ-વણા પાપવાળા દાર્થ-ખંડકર્મ-દર્દશ કર્મ કરવા તે બધાનો પ્રાચે ઉપર જણાવેલા કર્મોદ્દારોમા જ અમાવેશ થઈ જાય છે (કર્મોદ્દારો અન્ય સ્થાનેથી સારી રીતે મમજવા)

ત્યાગપછી વાગી ગાર રાખી વિગેરે વાક્યો પણ તસુ છોડેની વિરાધનાના અગતી જ દ્વારા છે તે તજવા લાયક છે થી, તેલ વિગેરેના ભાજન ઉઘાડા ન મૂકવા જોઈએ ચૂલા પ્રમાણને ૯ સજગાવવો જોઈએ આ બધી જાણતો આવકકર્મ જ નજણાપ્રધાન હોવાથી તેને અગે કહેવામા આવી છે આવકે

જરૂર તે જાણી જાણતોની જયણા પાળવી જોઈએ, નહીં તે
જરૂર જીવવિરાધના લાગે અને સાનસુ નવ ફળિત થાય

આ મતના અતિચાર કહેના પાર આવે તેમ નવી

આ મત સજાધી જે કાઈ દોષ-અતિચાર લાગેલ હોય
તેને માટે મિત્રેજ દુકક દેવા આવે છે

ઈતિ મહત્તમ મતાતિચારાર્થ.

શ્રાવકના આઠમા મતના અતિચાર

આઠમે અનર્થદહ વિગ્રમણ મતે પાચ અતિચાર.

કંદર્પે કુકુળ્યે

કંદર્પ લગે વિટચેષ્ટા, હાસ્ય, ખેલ, કુતુહળ,
ક્રીડા પુરુષ-સ્ત્રીના હાવભાવ, રૂપ, ગુણ, વિષય-મ
વખાણ્યા રાજકથા, ભજ્જાકથા, દેગકથા, સ્ત્રીકથા
ક્રીડી પગઈ તાત ક્રીડી તથા પૈગૃન્યપણુ ક્રીડુ
આર્ત-ગૌડ ધ્યાન મ્યાયા ખાણ, કરાગ, કોળ, કુહાડા,
રથ, ઉખળ, મૂળાળ, અગ્નિ, રટો, નિમાહ, હાત
ગદા પ્રમુખ અધિકરણ મેની દક્ષિણ્યલગે માળ્યા
આપ્યા. પાપોપદેશ ક્રીડો. અષ્ટમા ચતુર્દશીએ ખાણવા
દળવાતણા નિયમ ભાળ્યા મૂખગપણાવગે અસબધ

૩૪ મેળુ પ્રત્યક્ષજ્ઞાને. અવોદને
 તરે દાતવે પણ સેવવે જેવું પછી તે
 જ્યાં જીવે જીવ્યાં જુઓ એવા દિવોને દિવ્યા.
 ત્યાં પ્રેમજ્ઞાને એવા તથા કુન્નુ દેવે લેવગ્યા.
 ૩૫ વચન બેલ્યા આજે કૃષ્ણ અભેલ લીધા
 ૩૬ મેળુ મન્નુ થયે મબેલ લગાવ્યા આપ
 દીધા મેળુ આદ કુન્નુ કુન્નુ આનાદિક કુન્નુ
 કુન્નુ એવા ખાદીલગે અદેખાડ ચિતવી માલો મીડ
 ને વ્યાસીયા લાગવીણુ આપ્યા-ને ઉપ બે ।
 રાવિ વનઅપિ ખુદી. મુલ, ગમ્યાદિક નિપજગ્યા
 સી નિદા કીરી ગગદેપ લગે એકને કદિ પડિવા
 વાહી એકને મૃત્યુ હાનિ વાહી

આમે અનર્થદંડ વિગમણુ ત્રત વિપજઓ

આઠમા પ્રતના અતિચારના અર્થ

આ આઠમા પ્રતનું નામ અનર્થદંડ વિગમણુ એટલે અનર્થ-
 દંડનો ત્યાગ કરના તે છે અનર્થદંડના મુખ્ય ચાર પ્રકાર છે —

૧ અપધાન-આર્ત-રોદ ધ્યાન ધ્યાવા ને

૨ પાપોપદેશ-જે ક્રિયા કરવાથી પાપ થાય તે કરવાનો
 ઉપદેશ કરવો તે

૩ હિંસાપ્રદાન—જે અધિકરણાદિથી હિંસા થાય તેવી વ
માગી આપવી તે

૪ પ્રમાદાચરિત—અજ્યવણાએ પ્રવૃત્તિ કરવી, હાસ્ય-વિકથા
કરવું, ભોગના માધનો વધારે પડના રાખવા તે

આ ચાર પ્રકારનો ઘણો વિસ્તાર થઈ શકે તેમ છે, પરંતુ
અહીં તો માત્ર મૂળ વસ્તુ જ સમજાવી છે વધારે જાણવાની
છે. આવાગાએ જોનકથારત્નકોષ ભાગ ચોથામા અર્થદીપિકાનું
ભાષાતર વાચવું

આ મતના પાંચ અતિચાર તજવાના છે તેને માટે કંઈપણ
કુમુદ્ધંએ આ પ્રથમ પદવાગી ગાથામા પાંચ અતિચાર સૂચવ્યા
છે તેનો અર્થ આ પ્રમાણે —

૧ કંદર્પ—ખીજને જે વચનો સામજીવાથી કામ જાગે એવ
વચનો બોલવા તે

૨ કુકંકુદ્ધંએ—ખીજને હાસ્ય ઉપજે—કામવાસના જાગે એવી
કુત્સિત ચેષ્ટાઓ કરવી તે

૩ સુખગી—વાચાગપણે જેમ તેમ—યદ્વાતદ્વા બોલવું તે

૪ અધિકરણ—સત્તાદિ હિંસક પદાર્થો—અધિકરણો સમજ
રાખવા તે

૫ ભોગાતિરિક્ત—પોતાના ઉપયોગમા આવે તે કરતા વ
ધારે ભોગસામગ્રી તૈયાર રાખવી જેથી ખીજને તે વાપ-
રવાની ઇચ્છા થાય તે

હવે આ પાચે અતિચારનું વિવરણ ઉપર કહેલ છે તેનો અર્થ—

કર્ધ—કામ ઉત્પન્ન થાય તેવી વીટ (ભગ) પુરૂષની જેવી ચેષ્ટા કરી, હામ્ય કર્યું, તેવા ખેલ કર્યા. કુતુહલ ઉપ જાંયુ પુરૂષને શ્રીના હામ્યના, ઉપના, ગૃહારના, વિષયમના વખાણ કર્યા નામકયા—રાજ્ય મળેથી કયા, દેશકયા—દેશ સંબંધી કયા, ભક્તકયા—સેવન મળેથી કયા અને સ્ત્રી કયા—સ્ત્રીમળેથી કયા આ ચાર વિકયાઓ કર્મજન્ય કરાવે તેવી ગણાય છે તે શ્રી પારકી તાન એટલે હલકી વાત કરી તેમજ પૈશ્વન્યપણ એટલે આડીયાપણ કર્યું આર્ત ને ગૌરધ્યાન ધ્યાયા તે દરેક ધ્યાનના ચાર ચાત્ર પ્રકાર છે ૧ હંપ્રવિયોગ, ૨ અનિષ્ટ મયોગ, ૩ ગૌરધિતા અને ૪ નિદાનગણુ-આગામી ભવે મુખપ્રાપ્તિ માટે નિયાણ કરતું તે આ ચાર પ્રકાર આર્તધ્યાનના છે ૧ હિંમ્યાનુબધી, ૨ અસત્યાનુબધી, ૩ મ્તેયાનુબધી અને ૪ સંક્ષણાનુબધી—આ ચાર પ્રકાર ગૌરધ્યાનના છે આ બંને દુર્ધ્યાન છે અને તિર્યચ તથા નરક-ગતિમા લઇ જનારા છે તેથી તે વર્જ્ય છે આનો વિચાર પણ અર્ધહીપિકા વિગેરેથી બાલુવો ખાડા—તલવાર, કટાર—નાની હોય છે, કોશ—જમીન ખોદનાર, કુહાડા—કાપાદિ ફાડનાર, રથ—વાહનો, ઉપજા—ખાનગીઓ, મૂશળ—સાંભેતુ, અગ્નિ, ધટ્ટી, નિશાહ—દાળ વિગેરે વાટવાનું પદ્ધતિનું સાધન (છીપર) અને દાનરડા વિગેરે અધિકરણો તૈયાગ રાખી દાક્ષિણ્યનાથી માગ્યા આપ્યા પાપોપદેશ—પાપકાર્ય કરવાનો—ખેતર ખેડવાનો, મકાન બંધાવવાનો, ફરી પરજનાનો, મુસાફરી કરવાનો વિગેરે ઉપદેશ આપ્યો. આઠમ ચૌદશ વિગેરે તિથિઓએ ચારભ કરવાના નિયમ લઈને ભાગ્યા. મૂખર(વાચાળ)પણાથી કાઈપણ સંબંધ વિનાના—કોઈને

હાનિ વાયતેવા વાક્યો જોડ્યા પ્રમાદાયરૂપ જોડે પ્રમાદ ઉપજે-
 શરીર પર મોહ વધે તેવા આચરણો અનેક પ્રકારના છે તે કાર્ય
 દ્રાવણોએ સર્વ કાર્ય જયણાપૂર્વક કરવા જોઈએ છતાં જયણા
 ન પાળી અઘોળ કરવો, જાણુ, દાતણુ કંવુ પગ ધોવા એ
 બધા કાર્યમા જયણાનો ખપ કરવો જોઈએ, તે કરના કે કાર્ય
 પછી સૂક્ષ્મ ત્રસ જીવેની વિરાધના ન થવી જોઈએ તેને
 ઉપયોગ ન ગણ્યો જળકીડા કરવા જળાશયે ગયા અનેક
 પ્રમાની જળકીડા કરી જુગદું મ્યા હિચકે હિચ્યા નાનકો,
 સીનેમા અને અન્ય અનેક જાતના ખેલો જોવા ગયા, ખીજાની
 પાંચે ધાન્ય, હલકી વસ્તુ, ઢોર વિગેરેની ખરીદ કરાવી ઢોઈને
 માલજાતા દુખ ઉપજે તેના કર્કશ વચનો બોલા ઢોઈની
 ઉપર આકોશ કર્યો, તાડના-તર્જના કરી ઢોઈની સાથે રીસા
 ઢીને અજોવા લીધા જોની જેમ કરવડા મોડ્યા ઢોઈપણ પ્ર-
 રુપ અભિમાન કર્યું જોક-ખીજાની પર-૧૨ માગી-ખોટી વાતો
 કરી લડાવ્યા ઢોઈને તેનું જુકું થાય તવા દ્રાપ લીધા જોસા તે
 પાડા, માઠ, હુંકું (જોકડા), કુકડા, કુતગ વિગેરેની લડાઈ કરાવી
 તે જોઈને આનંદિત થયા પોતાની તરફવાગાની તેમા હા
 થતી જોઈ સામાની અદેખાઈ કરી માટી, મીઠુ વિગેરે
 સચિત્ત પદાર્થો વગર કામે આપ્યા, તેની ઉપર આવા
 લીની વનસ્પતિ કામ વિના ત્રોટી-પુદી-તેની ઉપર આવા
 સોય, હરી, કાગડ, મુટી ચાવત મોટા ગજો બનાયા બહુ
 ઉપ્યા ગગદેવને લઈને પોતાના સગીનું હિત મર્યાદા ને દેખીનું
 અહિત મર્યાદા આ પ્રમાણે અનેક પ્રમાણે એવા છે કે જેથી
 પ્રાણી નમામો કર્મ બાધે છે તે ન વર્જના જ કાર્ય તેવા કાર્ય
 કર્યા-જોડે આ આક્રમા નતમા અતિચાર લગાવ્યા તેનો
 મિત્તે દુઃખ આપુ છું

આ મત ઘણું વિશાળ છે તેના ચારે પ્રકારનો સર્વથા ત્યાગ થયો મુશ્કેલ છે, પરંતુ યથાશક્તિ ત્યાગ કરવાની જરૂર છે

આને માટે કહે છે કે—

“સ્વજન શરીરને કારણે, પાપે પેટ ભરાય,
તે નવિ અનર્થદંડ છે, એમ લાખે જિનરાય ” ૧

આ દુકાતુ તાત્પર્ય એ છે કે—સસારી જીવન જ્યાં મુખી મમા-
મા છે ત્યાં મુખી પોતાને માટે અને પોતાના પગિવારને માટે
પાપચાપારાદિક કરવા પડે તો તે અનર્થદંડ ગણાતા નથી,
વિના કારણ કરે તે અનર્થદંડ કહેવાય છે

ઈતિ અષ્ટમમતાતિચાર્થ

‘અનર્થદંડનો ત્યાગ કરવો ને અર્થદંડનો ન કરવો’ તેનો
અર્થ એવો નથી કે તેમા પાપ નથી, પણ આવકથી તે તણ
શકાય તેમ નથી, અશક્ય પરિહાર છે, ઈત્યાદિ તેમા પણ પાપ
તો લાગેજ છે તેવી બની શકે તેટલો તેમા સંકેચ કરવો
અને મર્જ્યા ત્યાગની લાજના રાખવી

આ સાતમું ને આઠમું જે શુભમત કહેવાય છે તે પહેલા પાપ
અણુવળન અનેક પ્રકારે શુભ-લાભ કરે છે તેવી કહેવાય છે
સાતમા મતમા અનેક પ્રકારનો—સચિતાદિનો તેમજ ઝર્માદા
નના વ્યાપારનો ત્યાગ છે તેથી ઘણી હિંમતી બની જવાય છે
તેમજ ચોથા ને પાંચમા મતમા પણ પાપપણે લાભ થાય છે
બીજા ત્રીજા મત માટે પ્રાગતિક લાભ સમજી લેવાનો છે

આઠમા મતમા અનર્થદંડનો ત્યાગ કરવાથી—

મનમાં શુભ વાચ છે તે પણ વધારે નિશ્ચય કરતા મમજી
શકાય તેમ છે અનર્થદંડનો ત્યાગ નહીં કરનાર હિંમા વિગેરે
પાસે અમનને વધારે પડતા નેરે છે તેનો અનર્થદંડ તજવાથી
ત્યાગ થાય છે

નવમા સામાયિકવ્રતના અતિચાર

નવમે સામાયિકવ્રતે પાચ અનિચાર.

“ તિવિહૃ દુષ્પશ્ચિહાણુ૦ ”

સામાયિક લીધે મને આદૃષ્ટ દોષદૃષ્ટ ચિત્તવ્યુ સા-
વર વચન બોલ્યા ગંગા અણપરિવેશ્ય હવાવ્યુ છતી
વેળાએ સામાયિક ન લીધું સામાયિક લઈ ઉપર મુખે
બોલ્યા હું આવી વાત વિકથા રગતણી ચિતા
કીધી વીજ દીવાતણી ઉગેલી હુઈ કળ, કપાસીયા,
ભાટી, મીઠું, ખડી, ધાવડી, અગ્નેશ પાપાણુ પ્રમુખ
આપ્યા પાણી, નીલ, પુલ, મેવાવ, હગ્નિકાય, બીયકાય
હત્યાદિક આભવ્યા ત્રી તિર્થ ચતણા નિરતન-પગ પગ
મ રફ હુઆ મુદપતિઓ મ રફી સામાયિક અપુણ્યુ
પાર્યુ, પાગુ વિસાર્યુ નવમે સામાયિક વ્રત વિપ-
દ્યો અતેરે જે કોઈ અતિચાર પદ્મ વિવસમાહી૦

નવમા વ્રતના અતિચારના અર્થ

નવમાથી માટીને બાગમા સુધીના ચાર વ્રતો શિક્ષાવ્રત
 મહેસ્ય છે જે વારંવાર કરવામા આવે તે ગિણા ઠહેવાય
 ૬ નામાયિકાદિક આનંદે દરરોજ કરવાના છે અને પર્વ દિવસે
 પૈનાદિક કરવાના છે એ વ્રતોના આગાધનથી મમગ્નિ નિર્મળ
 થાય છે અને દેશવિગ્નિ ધમતુ આગિ નવરૂપે આગાધન
 થાય છે એ આ મા પ્રથમ નામાયિક વ્રત છે તેનું પ્રમાણ
 (ઓળામા ઓણુ) જે ઘડી અથવા ૪૮ મીનીનું છે એ
 નમાણેના નામાયિક દરરોજ અવગણના પ્રમાણમા એથી
 વધારે થઈ શકે છે તવાગ-નાજ દેશવિગ્નિ અગીયાર કરનાર
 આનંદે પ્રાયે પ્રતિક્રમણ કરવું જ જોઈએ તેનો નમાવેશ પગ
 ના મનન જ વાય છે, માણુ કે પ્રતિક્રમણ નામાયિક લખને જ
 ની સમય છે તેમજ પ્રતિક્રમા ૭ માન્યક કપ છે તેમાં
 પ્રથમ આનંદયક પચ નામાયિક છે

મા વ્રતના પાંચ અતિચાર તિવિહૈ દુષ્પણિહાણે
 એ પાંચાળી ગાથામા બતાવા છે તે ગાથાનો અર્થ એ છે
 કે-ત્રો પ્રમારનું (મન-વચન-કાયાનું) દુ પ્રલિધાન એવે
 મનુભ ચિંતવન કરવું, અયોગ્ય બોલવું અને અનુભ ચેષ્ટા
 કરવી તે ત્રણ અતિચાર અનવચ્ચા-વ્યવ-ચાપૂર્ક નામાયિક
 ન કરવું તે ચેષ્ટા પ્રતિમા અને મુતિવિલીન-ક્રિયામા બૂલ
 કરવી અથવા પાનવાનું બૂની જવું એ પાંચમો અતિચાર આ
 પ્રમાણેના અતિચારોનંદે નામાયિકને વિનય-અનંત્ય કરવું
 નરૂપ પહેલા શિક્ષાનનમા લાગેલા દોષને નું નિંદુ છુ

ત્યારપછી તે અતિચારનું વિવરણ છે તેનો અર્થ
આ પ્રમાણે—

સામાયિક લઈને મનમાં ન કરવા યોગ્ય અનેક પ્રકારના
વિચારો કર્યા પાપકારી વચનો બો-યા શરીર પડિલેલા વિના
ફેરબુ, ઉભા થયા, ચા ચા અવકાશ હતા સામાયિક લીધું
નહીં સામાયિક લઈને મુહપત્તિ મુખ આડી રાખ્યા મિવાય
બો-યા નિદ્રા લીધી સમારી વાતો કરી, વિક્રયા કરી, ધન
સંબંધી ચિંતા કરી વીજળીની કે હીવાની શરીર પર ઉત્તેજી-
(પ્રકાશ) પડી ધાન્યાદિક સચિત વસ્તુ પત્રવડે આપી કે જેથી તેની
વિગ્રહના ચાથ પાણી વિગેરે સચિત વસ્તુને આલળ્યા એટલે
તેનો સ્પર્શ કર્યો ત્રી અથવા તિર્યચને ન સ્પર્શ અનતર
(નિરતર) કે પરપર ન વલો લેઈએ તે કયો મુહપત્તિને
જેમનેમ વાળી-શુધી-જ્યાત્યા લાડી? સામાયિક ૪૮ મીનીટ
થયા વિના પાર્શ્વ અથવા પાર્શ્વ વિના જ ઉભા થઈ ગયા
આ બધો ચોચા-પાચમા અતિચારનો વિચાર છે આ પાચ
અનિચારમાથી જે કોઈ અતિચાર લાગ્યો હોય તેને માટે મન-
વચન-કાયાથી મિચ્છાદુક્કડ આપુ છું

ઇતિ નવમ-સામાયિકનનાતિચારર્થ

દશમા દેશાવગાસિક વ્રતના અતિચાર

દશમે દેશાવગાસિક વ્રતે પાચ અતિચાર.

“ આણુવણુ પેસવણુ ”

આણુવણુપ્પઓગે, પેસવણુપ્પઓગે, સદાણુવાઈ, રૂવાણુવાઈ, બહિયાપુગ્ગલપખખેવે-નિયમિત ભૂમિકા-માંહે બહાગથી કાઈ અણાવ્યુ આપણુ કન્હે થકી બહાર કાઈ મોકલ્યુ અથવા રૂપ દેખારી, કાકરો નાખી, સાદ કરી, આપણુપણુ છતુ જણાવ્યુ દશમે દેશાવગાસિક વ્રત વિપદ્યો અનેરો જે કાઈ અતિચાર પશુ દિવસમાહી.

દશમા વ્રતના અતિચારના અર્થ

આ વ્રતમા પ્રથમ સાતમા વ્રતમા આખી જીવગી માટે કરેલા નિયમમા—બીઠ નિયમને અગે કરેલી ધારણામા એક દિવસ માટે સંક્ષેપ કરવાનો એ ખામ કરીને તો દિશામા ચોક્કસ સંક્ષેપ કરી ઉપાશ્રય કે પોસહશાળાની જહાર ન જવાનો નિયમ કરવાનો છે (ધર્મકાર્ય માટે જવાની રૂટ હોય છે) આ વ્રતના પાચ અતિચાર છે તે આણુવણુ પેસવણુ એ પ્રથમ ત્રી ગાથામા જતાવ્યા છે વિશેષ અતિચારમા પણ વડે જતાવ્યા છે તે આ પ્રમાણે—

૧ આણવણુપ્પઓગ—સુકર ક' લી હદની બહારથી કોઈ વસ્તુ મગારવી તે

૨ પેમવણુપ્પઓગ—સુકર કરેલી ભૂમિમાં બહાર દેખાવતું મોકલવી તે

૩-૪-૫ નિયમિત ભૂમિકાથી બહાર નેહાને બોલાવવા માટે મતનું ઉલ્લંઘન ન થવાના વિચારથી રાજદવટે ન બોલાવના કાર્યક્રમ સુબો ગણદ કન્વે કે જેથી તે અહીં કોઈ હ ને મને બોલાવે છે એમ જાણી બચ અથવા પોતાનું ગરીર દેખાડી કે કાપે નાખી તેમ કરવું આ ત્રણે જુદા જુદા અતિચાર છે અને તે વર્જ્ય છે

વિશિષ્ટ અતિચારમાં આ વાત જ કરી છે, તેમાં કાર્ય વિશેષ કહેવ નથી આ મતના પાંચ અતિચારમાંથી કોઈ પણ અતિચાર હાથેયે રોય તો તેને માટે મિત્રાદુષ્ટક આપુ છું

આ મતનો અદર હજી મતમાં ક'વ દિશિપરિમાણને પણ સંમેય કરવામાં આવે ન

હાલમાં તો દિશિતુ પરિમાણ કર્યા ઉપરાંત નવાન-માનના પ્રતિક્રમણ સહિત હવે સાનાચિદ કરવા તેને દેશાનુમાનિ કહેવામાં આવે છે અને તેવા દેશાનુમાનિ આખ વર્ષમાં અમુક મજ્યાના કરવા એવો નિયમ લેવામાં આવે છે

ઇતિ દશમ નતાનિચાર્થ

અગ્યારમા પૌષધોપવાસવ્રતના અતિચાર

અગ્યારમે પૌષધોપવાસ વ્રતે પાંચ અતિચાર

સંચારૂચ્યારવિહિં

અપ્પરિલેહિય, દુપ્પરિલેહિય મન્નસથારએ.
અપ્પરિલેહિય, દુપ્પરિલેહિય ઉચ્યાર-પાસવણુ ભૂમિ
પૌસહ લીધે સયાગતણી ભૂમિ ન પુજી, બાહિરલા
લહુદા વડા સ્થરિલ દિવમે રોધ્યા નહીં, પરિલેહ્યા
નહીં માતડ અણપુજ્યુ હસાવ્યુ, અણપુજી ભૂમિ-
કાએ પગઠવ્યુ પગઠવતા 'અણુજણુહ જસ્મુગાહો'
ન કહ્યો પગઠવ્યા પુઠે વાગ તણુ 'વોસરે, વોગિરે' ન
કહ્યુ પૌસહશાળામાહિ પેસતા નિસિહી, નિસરતા
આવન્સહી વાગ તણુ ભણી નહીં પુઠવી, અપ્, તેઉ,
વાઉ, વનસ્પતિ, તસકાયતણા સવટ પગિતાપ ઉપદ્રવ
હુઆ મથારાપોગિસીતણો વિધિ ભણુવો વિસાર્યો
પોગિસીમાહે ઉંચા અવિવિએ મથારો પાવર્યો.
પાણાદિકતણી ચિતા કીધી કાળવેળાએ દેવ ન
વાત્રા પરિક્કમણુ ન કીયુ પોમહ અમુરો લીધો,
સવેરો પાર્યો પર્વતિથિએ પોમહ લીધો નહીં અગ્યા-
રમે પૌષધોપવાસ વ્રત વિપદ્યો અનેરો ને કોઇ અતિ-
ચાર પક્ષ દિવસમાહિં

ઇતિ પૌષધોપવાસ વ્રતાતિચાર

અગ્યારમા વ્રતના અતિચારના અર્થ

અગ્યારમા પૌષધોપવાસ વ્રત સળધી અતિચારના પ્રારભમા આપેવ મ ધાતુચર્યાગવિદિઁ એક પદવાગી આખી ગાથાનો અર્થ આ પ્રમાણે છે - ૧-૨ મ સ્ત્રાન્ક (સચારો) ને ઉચ્ચાર-પ્રશ્નવણ (વડીનીતિ, લઘુનીતિ) મળધી અવિધિ એટલે તે બંને વાના પડિલેહવા-પ્રમાર્જવા નહીં અથવા બગબગ પડિલેહવા-પ્રમાર્જવા નહીં તે ૩ પૌષધમા વિધિ વિગેરે કરવામા પ્રમાદ કરવો ૪ પારણે લોજન કરવા મળધી ચિંતા-સક પ કરવા અને ૫ પૌષધની વિધિમા વિપરીતતા કરી-બગબગ વિધિ ન કરવી તે આ પ્રમાણેના ત્રીજા શિષ્યામતના અતિચારને નિહ છું

આગળ આ પામે અતિચારનો જ વિસ્તાર કરેલો છે વધારે વિવરણમા કહેવ છે કે-અપ્રતિવેખિત-દુ પ્રતિવેખિત શબ્દમા મ સ્ત્રાન્ક તેમજ અપ્રતિવેખિત-દુ પ્રતિવેખિત ઉચ્ચારપ્રશ્નવણબૂમિ અપ્રમાર્જિત-દુ પ્રમાર્જિત શબ્દમા-સ સ્ત્રાન્ક, અપ્રમાર્જિત દુ પ્રમાર્જિત ઉચ્ચારપ્રશ્નવણબૂમિ પૌષધ લઇને સધારાની બૂમિ બરાબર પડિલેહ્યા પ્રમાણ્યો મિવાય બેઠા કે મુના બહારના લટુપ-નડા એટલે નાના ને મોટા-મધડિલ જવાના અને માત્રુ કરવા જવાના-પગથવાના મ્ધાન ઢિવને મારી ગીતે શોધી રાખ્યા નહીં તેમજ પડિલેહી ગળ્યા નહીં માત્રુ પ્રમાણ્યો વિના હલાવ્યુ, જીવજતુ ગહિત જમીન છે કે કેમ ? તે જોયા વિના પ ર યુ પગથવતા ' અણ્ણજણ્ણ જમ્મુગ્ગાહો ' એટલે ' આ જેની જગ્યા હોય તેની આજ્ઞા માત્રુ છું ' એમ ન કહ્યું પરંતુ પછી ' વોસિરે ' શબ્દ ત્રણ વાર કહીને વોમિગવ્યુ નહીં પોણાળમા તેમજ દેરામર વિગેરેમા પેમતા ' નિમિહી '

કહેવાવડે અન્ય કાર્ય માત્રનો નિષેધ કહ્યો હતો અને ‘આવશ્યક’
 કહેવાવડે આવશ્યક કાંઈ જ બાકી હતો એમ કહેવું જોઈએ તે
 મધુ નહીં પૃથ્વીકાય વિગેરે છકાય છોડેના સઘટ ધર્યો, તે
 છોડેના પરિનામ ઉપદ્રવ્યો, તે છોડેની વિરાધના થઈ ગતિએ
 આ પહોરના પોમહવાળાએ સધારાપોરિની ભણાવવાનો વિધિ
 કર્યો જોઈએ તે ન કર્યો રાત્રિના પહેલા પહેરે તો ઉઘાય
 જ નહીં છતાં ઉઘ્યા વિધિપૂર્વક સધારો ન પાથર્યો
 રાત્રિએ પારણા વિગેરેનો ચિંતા કરી કે કયા પાગલ કંશુ ?
 પાગલામા શું વાપ શું ? વિગેરે પોમહમા તથા ગામ દેવ વાદવા
 જોઈએ તે ન વાવા સવાર-સાજના બને પ્રતિક્રમણ ન કર્યા
 પોમહ સવારે મોઢો લીધો અને સાંજે કે બીજી મતારે વહેવો
 પાથો અવાંત ચાર કે આઠ પહોર પૂરા થયા અગાઉ પાથો
 ઇત્યાદિ અગ્યામ્મા મતને લગતા જે કાંઈ અનિચાર લાગ્યા
 હોય તેનો મિચ્છાદુષ્ટ આપુ હતો

આ મતમા પોમહ સાથે ઉપવામ ચળદ મુખ્યતાને લઈને
 જોડેલ છે બાકી આ પ્રકારના પોમહ પની આહારપોમહ તો
 દેશથી ને મર્વથી-બને પ્રકારે થાય છે તે સર્વથી કરનાર ઉપવામ
 કરે, દેશથી કરનાર આયબિન, નીની અથવા એકાસણ પણ કરી
 શકે છે બાકીના તથા પ્રકારના પોમહ-પ્રદાયર્થ પોમહ-પ્રદાયર્થ
 પાળવું તે, અભ્યાપાર પોમહ-કોઈ જાતનો વ્યાપાર આસારિક
 ન કરવો તે અને ગરીબમતકાર પોમહ-શરીરનો કોઈ પણ
 પ્રકારે મતકાર એવો સુશ્રા-ગ્નાન અભ્યગનાંવડે ન કરવી તે
 આ તથા પ્રકારના પોમહ તો મર્વથી જ થાય છે અને તે
 આહારપોમહની સાથે હોવા જ જોઈએ આ ચાર પ્રકારના
 ૮૦ ભાગા થાય છે, પરંતુ અહીં માત્ર આહારપોમહ ..

ભાગા જ અહણ કરવા યોગ્ય છે પૌષધ કરનારને રાત્રિએ તે
ચાવિહાર-ચારે આહારનો ત્યાગ હોના જ જોઈએ.

ધૃતિ અગ્રમાગ્રમા પૌષધોપરામવ્રત મળધી
અતિચારના અર્થ

—>૧૬૦૦—

હવે ખારમાવ્રત સંબંધી અતિચાર કહે છે

ખાગ્રમે અતિથિસ વિભાગ ત્રને પાશ્વ અતિચાર
સચ્ચિત્તે નિષિખવણે.

મચિત્ત વસ્તુ હેઠ ડિપ છતા મહાત્મા મહામતી
પ્રત્યે અસૂઝતુ દાન દીધું દેવાની બુદ્ધિએ અસૂઝતુ
કેદી સૂઝતુ કીધું, પગાયુ કેદી આપણુ કીધું અથ
દેવાની બુદ્ધિએ સૂઝતુ કેદી અસૂઝતુ કીધું, આપણુ
કેદી પરાયુ કીધું. વહોળવા વેળા ટળી રહ્યા અમુર
કહી મહાત્મા તેડ્યા, મન્દ્ર ધરી દાન દીધું ગુણવ્રત
આલ્યે ભક્તિ ન સાચવી છતી શક્તિએ આમીવાત્સ
તય ન કીધું અનેરા પર્મ ક્ષેત્ર મીદાતા છતા છતી શક્તિએ
ઉદ્ધર્યા નહીં દીન ક્ષીણ પ્રત્યે અનુકંપા દાન ન દીધું.

ખારમે અતિથિ સવિભાગ ત્રત વિપજ્યો અનેરા
જે કોઈ અતિચાર પદ દિવસમાહી.

ધૃતિ દ્વાદશ વનાતિચાર

બારમા પ્રતના અતિચારના અર્થ.

આ મનુ નામ અતિથિ મવિભાગ પ્રત છે અતિથિ નામ અણુગ્રાનુ-મુનિનું છે નિધિ એટલે પર્વાદિ જેને ન હોય-સર્વ દિવનો જેને મરણા હોય તે અતિથિ કહેવાય તેમને સવિભાગ એટલે દાન આપવું તે અતિથિ મવિભાગ આ પ્રતના અનિચાર સુબધી ગાથાનું પેલું પદ મચિચતે નિષિખવણે છે તે ગાથાનો અર્થ આ પ્રમાણે છે - ટોચ વન્તુ મચિચ ઉપર મૃધી અથવા નચિચ વન્તુરડે દાકવી કે જેથી મુનિ લઈ શકે નહીં એ એ અતિચાર તેમજ મિથ્યા-અપદ્ધત કરવો એટલે પોતાની વન્તુ છતા પારકી કહેવી-પાગડી વન્તુ છતા પોતાની કહેવી એ ત્રીજો અતિચાર તથા સમચર-એટલે મત્સ-અભિમાન સહિત દાન દેવું તે ચોથો અતિચાર અને કાળાતિક્રમ દાન-વહો વાનો કાળ વ્યતિક્રમ્યા પછી મુનિને તેડવા જવું અને આનંદ કરી લાવોને દા. દેવું તે પાચમો અતિચાર આ પ્રમાણે ચોથા વિશાલતાના અતિચાર ને નિંદુ છું

આ પાંચેનો અતિચારના વિસ્તાર કરલો છે તેમા પ્રથમ મચિચ વન્તુ ટેક ઉપર છતા મહાત્મા એટલે મુનિને અને મહામતી એટલે સાંવીને દા. દેવું તે પહેલો બીજો અતિચાર ત્યારપછી દેવાની બુદ્ધિએ અપાનાદિ મૂઝવું-મુનિને જાય તેવું કરવું તેમજ પોતાનું કહેવું અને ન દેવાની બુદ્ધિએ અસૂઝવું-મુનિ ન લઈ શકે તવું કરવું તેમજ પારકું કહેવું આ ત્રીજો અતિચાર મત્સર ધરી દાન દેવું તે ચોથો અતિચાર અને વહોરાવવાને વખતે બીજો કામે જવું અને વ. (અસુરા) મહાત્માને (મુનિને) આગ્રહ આપવું તે

પાત્રમે અતિચાર તદુપરાત કોઈ શુભવત મુનિ કે શ્રાવક આવ્યા
 છતા તેની ભક્તિ ન કરી છતી શક્તિએ સ્વામીભાઈનું વાત્સ-
 લ્ય ન કર્યું, તેની ઉપાધિ ન ટાળી, તેમને જે કાંઈ દુખ
 હોય તે યથાશક્તિ દૂર કરવા પ્રયત્ન ન કર્યો બીજા ધર્મ
 મેત્રો મીઠાય છે એમ જાણ્યા છતા છતી શક્તિએ તેનો ઉદ્ધાર
 ન કર્યો આ હકીકત સાત મેત્રોમાના કોઈ પણ મેત્ર માટે
 સમજની તથા દીનક્ષીણ-રાક, દુખી, વ્યાધિચમ્પત, આશ્રિ-
 ઠાના દુખવાળા એવા સામાન્ય મનુષ્યને આવડે જરૂર અનુ-
 કપાદાન શક્તિના પ્રમાણમા આવવું જોઈએ તે ન આપ્યું
 અનુકપા એ મમકિતીના પાત્ર લક્ષણો પૈકી એથું લક્ષણ છે
 જેને જોતા કંટણી આવે તેવા મનુષ્યને આવડે જરૂર યથા
 શક્તિ દ્રવ્યાદિક આપીને તેનું દુખ દૂર કરવું જ જોઈએ જો
 તેમ ન કરે તો મમકિતમા દૂપણ લાગે એટલે શ્રાવકપણમા
 તો જરૂર લાગે એમ મમજવું આજ્ઞા ઉપરથી જ જિનેશ્વરોએ
 અનુકપાદાનનો નિષેધ કોઈ પણ મધ્યે કરેલ નથી આ પ્રમાણે
 યોગ્ય વર્તન ન કરવાથી અને વિપરીત વર્તન કરવાથી જારમા
 વ્રતમા જે કાંઈ અતિચાર હોય લાગ્યા હોય તેને માટે મિષ્ટા
 દુક્કડ આપુ છું આ જારમા વ્રતમા માત્ર મુનિનો જ નહીં
 પણ શ્રાવકનો અને અનુકપાદાન દેના યોગ્યનો પણ
 સમાવેશ વાય છે

ઈતિ અતિથિ મ વિભાગ વ્રતાતિચારગર્થ

અહીં જાર વ્રત પૂરા થાય છે પરંતુ આવડે એક વાત
 ખામ યાદ રાખવાની છે કે-મરણ ક્યારે આવશે તેનો નિરધાર
 અજ્ઞાનકે આવવાનો સંભવ છે, તેથી અત સમયે કરવાની

સલેખલાને અગે જે પાત્ર અતિચાર લાગવા સકલ છે તેનો દરરોજ અથવા પાક્ષિ પ્રતિક્રમણાવસરે તો અવશ્ય ખ્યાલ કરવો.

ઉપર જણાવેલા હેતુથી સલેખણા મળેથી અતિચાર કહેલ છે તે નીચે પ્રમાણે —

સલેખણાતણા પાંચ અતિચાર ઈહલોએ પરલોએ૦

ઈહલોગાસ સમ્પઓગે, પરલોગાસ મપ્પઓગે, હવિયાસ સમ્પઓગે, મળણાસ સમ્પઓગે, કામભોગાસ સમ્પઓગે ઈહલોકે ધર્મના પ્રભાવ લગે ગજનદ્વિ, મુખ, સાંભાગ્ય, પરિવાર વાચ્છયા પરલોકે દેવ, દેવે દ્ર, વિદ્યાન, ચક્રવર્તીતણી પદવી વાછી, મુખ આવ્યે હવિતચ વાચ્છયુ, દુખ આવ્યે મળણ વાચ્છયુ, કામભોગતણી વાચ્છા કીધી. સલેખણા વિપદઓ અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષ દિવસમાહી૦

ઈતિ સલેખણાતિચાર

સલેખણા સંબંધી અતિચારના અર્થ

સલેખણા અત સમય નજીક

જાની

છે. સલેખણા એટલે એક જાનનો હિસાબ કરવો તે આખી
 જીંદગી પર્યંત જે દાર્ઢ શુભાશુભ કાર્ય કરેલ હોય તે સર્વ
 યાદ કરી શુભ કાર્યની અનુમોદના કરવી અને અશુભ કાર્ય માટે
 મિત્રો દુકલ દેવો ત્યારપછી ચાર આહારનો ત્યાગ કરીને
 આ કાળને અંગે માગારી અણુમણુ કરીને રહેવું તે પણ મલે
 ખણા છે તે વખતે મલેખણાના અતિચારમા કહેની પાચ
 ખાળતો ન દરવી તેને માટે કહેલ ઈલ્લોએ પગ્લોએ ૦ ૩૫
 પ્રથમ પદવાગી ગાથાને તે અતિચારમા જ અપદ કલ છે તે
 ગાથામા 'આલોક મળધી, પગ્લોક મળધી, જનવા મળધી,
 મરવા મળધી અને ચ ચગ્ધી કામલોગ મળધી આગસા
 એટલે ઈન્છા-વાન્છા કરનાર પાચ અતિચાર મને મળતા વખતે
 ન થાયો એમ કહેવ છે અતિચારમા પણ એ વાત જ અપદ
 કરેલી છે છતાં મમજવાનુ એ છે કે-અતીત જીંદગીમા કરેલા
 ધર્મના પ્રભાવથી આલોક મળધી મનુષ્યપણાને લગતા રાજ
 મદિ, મુળસૌભાગ્યાદિકની વાન્છા કરવી તે પ્રથમ અતિચાર મરણ
 પામ્યા પછી ૫ યોગમા દેવ, દેવેદ, વિદ્યાવન, ચક્રર્ની, જાન
 મહાગજ, ધનાઢ્ય વિગેરે થનાની વાન્છા દરવી તે જીજ્ઞે અનિ
 ચાર અણુસણુ કર્યા પછી લોકો ગદુમાન કર-પ્રશમા કર-
 વદનાદિક કરે તે જોઈ વધારે જીવવાની ઈન્છા કરી તે ત્રીજે
 અતિચાર અણુસણુ કર્યા પછી ગરીરમા અમાતા વધારે ઉત્પન્ન
 થાય, ડોઈ મારમલાગ પણ ન લેય તે જોઈ તરત મ જી આવે
 તો ઠીક એમ ઈન્છવુ તે ચોથો અતિચાર તેમજ કામલોગ
 એવે પાચે ઈદ્રિયોના વિષયોની અનુદૃગતા-નાસિ ઈન્છની
 તે પાચમો અતિચાર આ અતિચાર સલેખણાને પ્રમુગે ન

લગાડવાનું ખાસ ધ્યાન ગળવું જોઈએ, છતાં લાગી જાય તો
તેને માટે મિત્રો દુકાંડ દેવા ઇચ્છુ છું

ઇતિ મલેખણાતિચાર્થ

હવે પાંચ આચારો પૈકી ત્રણ આચારના અતિચાર
પ્રથમ કહ્યા છે એ આચાર (તપાચાર ને વીર્યાચાર) ના
અતિચાર કહેના જાતોમા છે તે કહે છે—

તપાચાર ખાર ભેદે—છ બાહ્ય, છ અભ્યંતર
આણુસણુમુણુઅરિચાં

અણુમણુ જાણી ઉપચાર વિગેષ પર્વતિવિષયે છતી
શક્તિએ કીધો નહીં ઊણોદગી વ્રત તે પાંચ માત
કોળિયા ઊણા રણા નહીં વૃત્તિમલેષ તે દ્રવ્યાદિક મર્વ
વસ્તુનો મલેષ કીવો નહીં ગસલાગ તે વિગયત્યાગ ન
કીધો કાયદલેષ તે લોચાદિક કથ સહન કર્યા નહીં
મક્ષીનતા અગોષાગ મકોચી ગળ્યા નહીં પાટલો
દગદગતો કડયો નહીં ગહસી, પોગિમી, આદપોગિસી,
પુગિમદ્, એકામણુ, બેઆમણુ, નીવી, આખવ પ્રમુખ
પર્યખખાણ પાગવુ વિમાયુ બેસના નવકાગ ન ભણ્યો,
ઉડતા પર્યખખાણુ કગવુ વિસાયુ ગહમીઉ ભાગ્યુ

નીવી, આબિલ, ઉપવાસાદિક કરી કાચુ પાણી પીધુ.
વમન હુએ બાહ્ય તપ વિષયએ અનેરો જે કોઈ
અતિચાર પક્ષ દિવસમાહી.

ઇતિ બાહ્ય તપાતિચાર

બાહ્યતપાચારસંબંધી અતિચારના અર્થ

તપાચારના બાહ્ય અભ્યતર જે પ્રકાર છે તેમાથી પ્રથમ
બાહ્ય તપ મળેથી છ ભેદને લગતા છ અતિચાર કહ્યા છે તે
સબધી ગાથાનુ પહેલુ પદ અણુમણુમૃણુઅગ્નિયાં છે તે
ગાથામાં બાહ્યતપના છ ભેદના નામ માત્ર જ આપેલા છે ૧
અણુમણુ, ૨ ઊણોદરી, ૩ વૃત્તિસમેપ, ૪ અત્યાગ, ૫ કાય
કલેશ ને ૬ સહીનતા આ છ પ્રકાર બાહ્યતપના છે અતિ
ચારના પ્રારભમા આ છએ પ્રકારના તપ સબધી અતિચાર
જણુ વેદ છે તે આ પ્રમાણે—

૧ પર્વતિયિએ છતી રાત્રિએ ઉપવાસાદિ તપ કરવો
જોઈએ તે ન કરવારૂપ પ્રથમ અતિચાર, ઉપવાસ, આબિલ,
એકામણુ વિગેરે તપમ્યાઓનો તથા નમુઝારમહી વિગેરે કાળ
પ્રત્યાખ્યાનનો અણુમણુ તપમા સમાવેશ થાય છે રાત્રિના
ચૌવિહારાદિ પ્રત્યાખ્યાનનો પણ તેમા જ સમાવેશ થાય છે
૨ ઊણોદરી તપ કરવા ઇચ્છનારે પોતાનો જેટલો આહાર
હોય તે કંતા પાચ-માત્ર કોગિયા ધણા પહેલુ જોઈએ તેમ ન
કર્યું તે બીજો અતિચાર ૩ વૃત્તિસમેપ તપમા ચૌદ નિય

મમ જમ અને તેમ ઘટાડો કરવો તેનો સમાવેશ થાય છે તેમ ન કર્યું તે ત્રીજો અતિચાર ૪ રમત્યાગ તપમા ૬ વિગય પૈકી એક-બેનો અથવા કમસર એકેક વિગયનો દરરોજ ત્યાગ કરવો તેનો સમાવેશ વાય છે તે ન કરવા રૂપ ચોથા અતિચાર ૫ કાયકલેગ તપમા લોચ કરવો, ઉઘાડે પગે ચાલવું, પાદ વિકાર કરવો (વાહન ન વાપરવા) ઈત્યાદિનો સમાવેશ થાય છે આ હનીકન શ્રાવક-માધુ અને માટે યથાયોગ્ય મમ જવાની છે તેમ કરનામા ન આવે તે પાચમો અતિચાર ૬ છઠ્ઠો સહીનતા તપ એજ્ઞકાણુ કરતા માત્ર હાથ ને મુખ બે જ હલાવવા, બીજા અંગ ન હલાવવા તે રીતે કરવામા આવે છે ત તેમ જ સહીનતાના બીજા પણુ દ્રવ્ય-ભાવાદિ ભેદો છે તે પ્રમાણે ન કરવું તે છઠ્ઠો અતિચાર

હવે તે જ છ પ્રકારને અંગે વિશેષ દોષાપત્તિના કારણો બતાવે છે-એકમાન્યુ વિગેરે કરતા પાટલો કગમગતો રહેવા દેનો ન ભેદએ ગઠમી વિગેરે પચ્ચખખાલો વિધિપૂર્વક એક અથવા ત્રણ નવકાર ગણીને પાગવા ભેદએ ત્યારપછી જ પાણી વિગેરે વાપરવું ભેદએ તેમ ન કરતા પચ્ચખખાલ પાટવાનું બૂલી ગયા બેસતા નવકાર ન ગણ્યો. ઉઠતા પાણુ પચ્ચખખાલ કરવું ભેદએ તે ન કર્યું ગઠમીના નિયમનો ભંગ થયો નીવી, આમેલ વિગેરે તપ થયા છતાં બૂલથી સચિત્ત (ટાઢુ) પાણી પીવાઈ ગયું ઉનટી થઈ આ બધા અતિચારના પ્રકાર છે તેને માટે ઉપયોગ રાખી તેવા અનિચાર ન લાગે તેમ કરવું ભેદએ, જતા તેમાનો ટોઈ પણ અતિચાર લાગ્યો હોય તો તેને માટે મિચ્છાદુક્કડ આપુ છું માફ દુકૃત મિથ્યા વાચ્ચો એમ ઈચ્છુ છું

ઇતિ બાહ્ય તપાતિચાર્ય

છ પ્રકારના અભ્યંતર તપના અતિચાર

અભ્યંતર તપ તે આત્મિક તપ છે તે તપનો પ્રાપ્તિ બહાર દેખાવ હોતો નથી, પરંતુ બાહ્ય તપ કરના અભ્યંતર તપનું ક્ષણ અતિ વિશેષ છે ખરેખરી રીતે નીમ્નચિત્ત કર્મનો ક્ષય કરનાર અભ્યંતર તપ જ છે બાહ્ય તપ તેમા મહાયક છે, પરંતુ એકલો બાહ્ય તપ તથાપ્રકારનો લાભ આપી શકતો નથી

અભ્યંતર તપ સબધી અતિચાર નીચે પ્રમાણે છે—

અભ્યંતર તપ

પ્રાયશ્ચિત્ત વિણુઓ

મન શુદ્ધે ગુરુ કને આસોયણ લીધી નહીં, ગુરુહત્ત પ્રાયશ્ચિત્ત તપ લેખા શુદ્ધે પહોઆડ્યો નહીં દેવ, ગુરુ, સવ, માહુમી પ્રત્યે વિનય સાચવ્યો નહીં બાળ, વૃદ્ધ, જ્ઞાન, તપસ્વી પ્રમુખનું વૈયાવચ્ચ ન કીધું. વાચના, પૃચ્છના, પરાવર્તના, અનુપ્રેક્ષા, ધર્મકથા લક્ષણ પચ-વિધ સ્વાધ્યાય ન કીધો ધર્મ યાન-શુદ્ધિયાન ન ધ્યાયા, આર્ત-ગૌદ્ર ધ્યાન ધ્યાયા. કર્મક્ષય નિમિત્તે લોગસ્સ દશ-વીશનો કાઉસ્સગ ન કીધો અભ્યંતર તપ વિપદઓ અનેરો જે કોઈ અતિચાર પક્ષ દિવમમાહી

ઈતિ અભ્યંતર તપાતિચાર

અભ્યંતર તપ સંબંધી અતિચારના અર્થ

આ અભ્યંતર તપના છ પ્રકારમુલક ગાથાનું પહેલું પદ પ્રાયશ્ચિત્ત વિણુઓં કહ્યું છે તે ગાથામા ફક્ત છ પ્રકારના અભ્યંતર તપના નામો જ આપેલા છે ' ૧ પ્રાયશ્ચિત્ત, ૨ વિનય, ૩ વૈયાવચ્ચ, ૪ સ્વાધ્યાય, ૫ ધ્યાન અને ૬ ઉત્તમર્ગ — આ છ પ્રકારનો અભ્યંતર તપ છે ' અતિચારની અદ્યક્ષતા આ છ પ્રકારના તપને સ્પષ્ટ કરેલ છે પ્રાયશ્ચિત્ત લાગેલા દોષના નિવારણ માટે દોષના પ્રમાણમા આપનામા આવે છે એના જુદા જુદા દગ પ્રકાર છે પ્રથમ પ્રમાણમા શુદ્ધ મનથી શુર પાને લાગેલ દોષ પ્રગટ કરી આલોચના લેવી ભેદ્ય છે તેમ ન થયું જે દોષની શુદ્ધિ આલોચણુ મારથી થાય તેમ ન હોય તેને માટે શુર પ્રાયશ્ચિત્તરૂપે અનેક પ્રકારનો તપ કરવાનું બતાવે છે તે રીતે શુર અપેક્ષા પ્રાયશ્ચિત્ત રૂપનો તપ અમુક મુદ્દાની અદ્યક્ષ કરી દેવો ભેદ્ય છે તેમ ન થયું તે પ્રથમ અતિચાર જેન, શુર મધ, સ્વામીભાર્ષિ વિગેરે દશ તેમ જ તે પ્રકાર બતાવેલા છે તેમનો ભક્તિ બદ્ધ માન વિગેરે ચાર અથવા પાંચ પ્રકારે વિનય કરવાથી અનેક પ્રકારના પૂર્વમચિત પાપો નાશ પામે છે તેવો વિનય ન કર્યો તે બીજો અતિચાર બાળ, વૃદ્ધ, ગ્લાન અથવા તપમ્થી સાધુ કે શ્રાવણભાઈની ચથાચેમ્ય રીતે વૈયાવચ્ચ કરવી ભેદ્ય છે વૈયાવચ્ચ પ્રાચે શરીરવડે થાય છે ને કરવાથી ઘણા કર્મો નાશ પામે છે તેવી વૈયાવચ્ચ ન કરી જે ત્રીજો અતિચાર સ્વાધ્યાય તપના પાંચ પ્રકાર ૩ ૧ વાયવુ-ભણવુ તે ૨ ૫

શકા પડે અથવા અર્થ ન સૂઝે તે વધારે અભ્યાસીને પૂછવો
 તં ૩ પરા-નર્તના—પ્રથમ ભણેલ, વાચેલ, અભ્યાસ કરેલ
 પ્રકરણાદિકનું પરાવર્તન કરવું—ફરી ફરીને પાઠ કરી જવો તે
 ૪ અનુમેક્ષા—વિચારણા અભ્યાસ કરેલ અથવા વાંચેલ પ્રક-
 રણાદિકના અર્થની—રહસ્યની વિશેષ વિચારણા કરવી તે
 ૫ ધર્મ-ઉદ્યા—ધર્મ સંબંધી ચર્ચા કરવી, ધર્મ સંબંધી કથાઓ
 કહેવી, સાંભળવી, વાચવી ઇત્યાદિ અનેક પ્રકાર ધર્મકથાના છે
 આ પાંચ પ્રકારનો સ્વાધ્યાય કરવાથી અનેક ભવના કરેલા પૂર્વ
 કર્મોનાશ પામે છે તેવી ગીતે સ્વાધ્યાય ન કર્યો ત ચોથો અતિયાગ
 પાંચમો ધ્યાન તપ છે તેમા ધર્મધ્યાન ને શુકવધ્યાન ધ્યાવાજ્ઞેષ્ઠ્ય
 તેમા પણ શુકવધ્યાન તો ઉચ્ચ કોળીના શ્રેણિપ્રાપ્ત મુનિને ટોચ
 છે, આપણે હાલોગી તો ધર્મધ્યાન છે તંના ચાર પાયા અથવા
 પ્રકાર છે ૧ આજ્ઞાવિચય પરમાત્માની આજ્ઞા શું છે ? તેનાશ્રે
 કર્તવ્યકર્તવ્ય શું બતાવેલ છે ? તંની વિચારણા કરવી તે
 ૨ વિપાકવિચય—કર્મના વિપાકની વિચારણા કરવી તે ૩
 અપાયવિચય—અપાય એટલે કષ્ટ-દુઃખ ને ભાવ બે પ્રકારે
 છે તેમા ભાન અપાય જે આત્માને છાતિ કરનાર છે તે
 સંબંધી વિચાર કરવો તે અને ૪ અસ્થાનનિચય—તેમા
 લોકનાવિકાના અસ્થાનનો—વ્યવસ્થાનો—તેમા આવેલા બર્હ, અધો
 ને તિર્થા લોકનો જે વિચાર કરવો તે આ ચાર પ્રકારે ધર્મ
 ધ્યાન ધ્યાવાથી અને પ્રકારના પૂર્વમજિત કર્મોના કાય ધાય
 છે તે શુભ ધ્યાન ન કરવું અને આર્ત-ગૌરૂપ અશુભ
 ધ્યાન કરવું કે જેનું સ્વરૂપ અમે આઠમા મનના અતિચારમા
 બતાવેલ છે તે પાંચમો અતિયાગ અને કર્મકાય માટે દગ-
 વીશ જવના તેથી વધારે લોગસ્સ વિજેરનો કાર્યોત્પર્ગ કરવો
 તપ છૂટા પ્રકારનો તપ ન કરવો તં છૂટો અતિયાગ

આ છ પ્રકારના તપને અગે પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, વૈયાવ-
ચ્છાદિકના પેગ લેદો ઘણા છે, તે વિનાર ચનાના કા-લુથી અહો
જનાવેલ નથી

આ છ પ્રમાણના અભ્યતર તપને અગે તેનુ યથાશક્તિ
આપણ ન ૫ નાડપ જે અતિચાર લાગ્યો હોય તેને માટે
મિત્રો દુષ્ટક આપુ છુ

ઇતિ અભ્યતર તપાતિચારગર્થ

હવે પાશ્વમે વીર્યાચાર-તેના ત્રણ પ્રકાર છે ૧ મનોવીર્ય,
૨ વચનવીર્ય અને ૩ કાયા મળધી વીર્ય તે મળધી અતિ
ચાર નીચે પ્રમાણે —

વીર્યાચારના ત્રણ અતિચાર

અણિગુહિચ ખલવીરિચો

પદ્ધતે, ગુણવે, વિનય, વૈયાવચ્ચ, દેવપૂજા, સામા-
યિક, પાપ, દાન, શિયળ, તપ, ભાવનાદિક ધર્મકૃત્યને
વિષે મન વચન કાયાતણુ છતુ બળ-છતુ વીર્ય ગોપવ્યુ
કડા પચાગ ખમામમણ ન દીંગા વાદણાતણા આવર્ત
વિધિ માચવ્યા નહી અન્યચિત્ત-નિગદગપણે ખેડા.
ઉતાવળુ દેવવદન પ્રતિકમણ કીડુ વીર્યાચાર વિષ-
ધ્યો અનેરો ને કોઇ અતિચાર પક્ષદિવમમાદિ.

ઇતિ વીર્યાચારાતિચાર

વીર્યાચારના અતિચારના અર્થ

આ અતિચારના પ્રારભમા વીર્યા-વાગ્ના નહિ અતિચાર મૂચક ગાથાનું પહેલું પદ અણિગુહિઅ બલવીરિઓઃ છે તે ગાથામા કહેલ છે કે- 'મન વચન કાયાના બળને ગોપ-ચા વિના યથોક્ત રીતે આયુષ્ય ચર્ધને-જોડાઈને જે પશ્ચિમભણ-પ્રવૃત્તિ કંઠવી અને યથાયોગ્ય સ્વાને મન-વચન-કાયાના બળને જોડી દેવું તેને વીર્યાચાર જાણવો '

એના વિવરણરૂપ અતિચારમા મન-વચન-કાયાના પ્રાપ્ત થયેલા-વર્તતા બળને ધર્મકાર્યમા વાપર્યું નહીં, ગોપ યુ-દ્ધારબ્યુ નહીં મનથી વતા, વચનથી થતા, કાયાથી થતા અનેક પ્રકારના ધર્મકાર્યો હતી શક્તિએ જ્યાં નહીં તદુપ ત્રણ અતિ-ચાર કહ્યા છે પછી એના વિસ્તારરૂપે ધર્મક્રિયામા જે ખામી લનાડી તે બતાવી છે બણવા ગણવામા, વિનય રૂપાવચ્ચ કરવામા, સામાયિક પૌષધાદિ કરવામા, દાન-શીલ-તપ ને ભાવરૂપ ચાર પ્રકારના ધર્મના આરાધનમા મન-વચન-કાયાના સપ્રાપ્ત બળનો ઉપયોગ ન કર્યો, પ્રમાદશીલ નહ્યા, તેથી તે ત્રણ અતિચાર લાગે છે અને વીર્યાતરાય કર્મનો બધ પડે છે, જેથી આગામી ભવે વિશેષ પ્રકારના વીર્યની પ્રાપ્તિ થતી નથી, માટે આ અતિચારનું તો વારવાર સ્મરણ કરવા યોગ્ય છે અને તે અતિચાર ન લાગે તેમ કરવા માટે લક્ષ રાખવાનું છે તદુપ-રાત પાચે અગ બૂમિને અડે તેવી રીતે ખમાસમણ ન દીધા ખાર આવર્ત, સત્તર સઠાસા, પચ્ચીસ આવશ્યક માયવીને વાદણા દેવા જોઈએ તે ન દીધા ધર્મક્રિયા કરવામા આદર ન રાખ્યો. ધર્મક્રિયા કરવામા ચિત્ત ન રાખતા કયાક ફરતું રાખ્યું

વગી દેવવદન, પ્રતિક્રમણાદિક ક્રિયા શુદ્ધ વર્તુણિયાર માથે અને
અર્ચિયારણા સાથે કરવી જોઈએ નમ ન કની-ઉત્તાવળે કની
જેથી પૂર્ણ અશ્વમેધિયા- પશુ યજ્ઞ શકે નહીં આવી ગીતે ક્રિયામા
પશુ અનેક પ્રકારના દોષ લાગે છે શુદ્ધ અને પૂર્ણ ક્રિયા બહુ
જોડા ધાવક-ધાવિકા કરે છે આ વીર્યાચાર મળથી ત્રણ
અતિચાર કે જેનો વિચાર અનિશ્ચય છે તેમાંથી જે કોઈ અતિ
ચાર-દોષ લાગ્યો હોય તેને માટે મિચ્છા દુષ્ટક આપુ છું

ઇતિ વીર્યાચારતિચારગર્થ

હવે સર્વ અતિચારોના મત્રાચરણે ગાયા કહીને પ્રાપ્તો
અતિચાર કહે છે—

નાણાઈ અઠૂ પછવય—

સમ્મ સંલેહણુ પાણુ પત્રર કમ્મેસુ,

ખારસ તપ વિરિઅતિગં,

ચઉન્વીસંસય અઈચારા,

‘ જ્ઞાનાદિ ત્રણ આચારના આઠ આઠ અતિચાર એટલે
(૨૪) અતિચાર, પ્રતિવ્રતના-એટલે દરેક વ્રતના-ખારે વ્રતના
પાચ પાચ અતિચાર એટલે (૬૦) અતિચાર, સમક્રિતના
સંલેખણના પાચ પાચ પાચ એટલે (૧૦) અતિચાર . ’

વીર્યાચારના અતિચારના અર્થ

આ અતિચારના પ્રારભમાં વીર્યાચારના ત્રણ અતિચાર ન્યૂનક ગાયાનું પડેલું પદ અણિગુહિઅ બલવીરિઓં છે ત ગાથામાં કહેલ છે કે- ' મન વચન કાયાના બળને ગોપવ્યા વિના યોગ્ય રીતે આયુક્ત થઈને-જોડાઈને જે પરિક્રમણુ-પ્રવૃત્તિ કરવી અને યથાચોગ્ય સ્થાને મન-વચન-કાયાના બળને જોડી દેવું તેને વીર્યાચાર બલવો '

એના વિવરણરૂપ અતિચારમાં મન-વચન-કાયાના પ્રાપ્ત થયેલા-વર્તતા બળને ધર્મકાર્યમાં વાપર્યું નહીં, ગોપ-ચુ-દ્ધા વ્યુ નહીં મનથી ચતા, વચનથી ઘટા, કાયાથી ઘટા અનેક પ્રકારના ધર્મકાર્યો દત્તી શક્તિએ કર્યાં નહીં તદ્દપ ત્રણ અતિચાર હતા છે પછી એના વિસ્તારરૂપે ધર્મક્રિયામાં જે ખામી લગાડી તે બતાવી છે બણવા ગણવામાં, વિનય વૈયાવચ્ચ ડરવામાં, સામાયિક પોષધાદિ કરવામાં, દાન-શીલ-તપ ને ભાવરૂપ ચાર પ્રકારના ધર્મના આગધનમાં મન-વચન-કાયાના સપ્રાપ્ત બળનો ઉપયોગ ન કર્યો, પ્રમાદશીલ હ્યા, તેથી તે ત્રણ અતિચાર લાગે છે અને વીર્યાતરાય કર્મનો બધ પડે છે, જેથી આગામી ભવે વિશેષ પ્રકારના વીર્યની પ્રાપ્તિ થતી નથી, માટે આ અતિચારનું તો વારવાર અમરણ કરવા ચોગ્ય છે અને તે અતિચાર ન લાગે તેમ કરવા માટે લક્ષ રાખવાનું છે તદુપ-રાત પાન્ય અગ બૃગિને અઠે તેવી રીતે ખમાસમણ ન દીધા ખાર આવર્ત, મત્તર સડાસા, પચવીશ આવશ્યક સાચવીને વાદણા દેવા જોઈએ તે ન દીધા ધર્મક્રિયા કરવામાં આદર ન રાખ્યો ધર્મક્રિયા કરવામાં ચિત્ત ન રાખતા કચાક દેરતું રાખ્યું

વળી દેવવદન, પ્રતિક્રમણાદિક ક્રિયા શુદ્ધ વર્ણવિચાર સાથે અને
અધવિચારણા સાથે કુચી જોઈએ નેમ ન કરી—નાવળે કરી
તેથી પૂર્ણ અક્ષરવિચાર પણ થઈ શકે નહીં. આવી રીતે ક્રિયામા
પણ અને પ્રકારના દોષ લાગે છે શુદ્ધ અને પૂર્ણ ક્રિયા બહુ
ઓળા આવક-આવિકા કર છે આ વીર્યાચાર મળધી ત્રણ
અનિચાર કે જેનો વિચાર અનિચય છે તેમાથી જે દોષ અતિ
ચાર-દોષ લા થો દોષ તેને માટે મિચ્છા દુષ્કર આપુ છું

હતિ વીર્યાચારતિચારર્થ

હવે સર્વ અતિચારોના સમહરૂપે ગાથા કહીને પ્રાપ્તો
અતિચાર હો છે—

નાશુદ્ધ અઠ્ઠ પદવય—

સમ્મ સંલેહણ પાણુ પત્તર કમ્મેસુ,

બારસ તપ વિરિઅતિગં,

ચરિવ્વીસંસય અધચારા,

જાનાદિ ત્રણ આચારના આઠ આઠ અતિચાર એટલે
(૨૪) અતિચાર, પ્રતિપતના-એટલે દરેક પતના-બારે પતના
પાચ પાચ અતિચાર એટલે (૬૦) અતિચાર, સમજીના
સલેખણના પણ પાચ પાચ એટલે (૧૦) અતિચાર

નના (૧૫) અનિ ૧૦, તપા ૧૦ના (૧૦) ને વૌર્ધા-નાના
(૩) અનિચાર કુટ ૧૨૪ અનિ ૧૦ જલજા

એ તેજે બાર મન ઉચ્ચતા ન હોય તને માટે જાસ એક
જાયા દેવ છે તેનું પેતુ પદ-પદિમિદ્ધાનું કુરોર છે તે
જાયામા હનું છે ક-૧ જે કાર્ય ક વાનો પ્રનિય-પ્રિયેષ કર્યો
હોય તે હયુ, ૨ જે કાર્ય કરવા યોગ્ય દેવ હોય તે ન
હયુ, ૩ પરમાત્માના વચનો પી અથવા કરી અને ૪ પરમા
ત્માના આશીર્વાદ કયનથી રિપીન પ્રગણા કરી-આ ચાર
પ્રકારમા તમામ અનિચારનો મમાવેશ થઈ જાય છે બધા
વિનાશ આ ચાર જામનનો જ છે મના ન લીધા હોય તેજે
પત્તુ આ ચાર પ્રકાર માટે તો આત્મચતુ-પ્રતિક્રમનું કરવાનું જ છે
એ મા છેવા ઉપસ પારરૂપ અનિચારમા આ ચાર જામનનો
જ વિનિતાર દે છે

પદિમિદ્ધાનું કુરોરું

પ્રતિપિદ્ધ અભક્ષ્ય, અન તકાય, બાહુબીજ ભક્ષાનું,
મદાગ ભ, પગિમદાદિક કીધા જવાજવાદિક શુદ્ધ
વિચાર મદ્યા નહીં આપણી કુમતિ લગે ઉત્તમ પ્રક-
પણા કીધી. તથા પ્રાણાતિપાત, મૃપાવાદ, અદત્તાદાન,
મૈકુન, પગિમદ, કોધ, માન, માયા, લોભ, ગગ, દેવ,
કવદ, અજ્યાખ્યાન, પૈગૂન્ય, ગતિઅગતિ, પગપગિવાદ,
માયામૃપાવાદ, મિથ્યાત્વગદ્ય-એ અદા પાપસ્થા

કીધા કંગવ્યા અનુમોદા હોય. દિનકૃત્ય પ્રતિક્રમણ,
વિનય, વૈયાવચ્ચ ન કીધા, અનેક ને કાઈ વીતગગની
આગા વિરુદ્ધ કીધુ, કંગવ્યુ, અનુમોદુ હોય એ ચિહ્ન
પ્રકારમાહિ અનેક ને કાઈ અતિચાર પદ્મદિવસમાહિ
સૂરમ બાદર, જાણતા અજાણતા હુઓ હોય તે મવિહુ
મને, વચને, કાયાએ કડી તમ્સ મિચ્છામિ દુક્કઃ

ઇતિ પ્રાતાતિચાર

છેલ્લા અતિચારના અર્થ

આ છેલ્લા અતિચારમા ઉપર જણાવી ગયા પ્રમાણેની ચાર
બામતો અનુક્રમ વિના જણાવેલ છે પ્રથમ તો આવડ માટે
નિરોધ કરેલ અભક્ષ્ય, અનતકાચ, બહુખીજ બક્ષણ, મહા જ
પરિમહાદિવ કરવા મળેથી અતિચાર કહેવ છે સાતમા મતમા
પૂર્વ આવડને અભક્ષ્ય અનતકાચાદિનુ બક્ષણ ન કે વાનુ કહેલ
છે તેનુ લક્ષણ કરેલ હોય, તેમજ કર્માદાન વિગેરે મહા
આજ્ઞાવાળા કાર્ય કે જેવી ઘણી હિંસા થાય અને પાગવાર
અશુભ કર્મ બધાય તેવા મહારાજ અને પગિન્દની અપરિમિત
તૃપ્તાટપ મહાપરિવ્રજ કે જેને માટે આ જીવ અનેક પ્રકારના
પાપકર્મો આપે છે તદ્વચ પ્રવચ લેલ અને વાવકને તજવા
ચોગ્ય અઠાર પાપમથાનકો કે જેની અદર સર્વ પ્રકારના પાપોનો
મમાવેશ વર્ધ જાય છે તે પાપો વ્યા, વરાળના કે અનુમે

હોય તેનો પણ પ્રથમ જોદમા જ અમાવેશ વાય છે તથા આનંદના દિનકૃત્ય-દેવપૂજા, ગુરૂવદન, તપ, મુનિદાન વિગેરે તથા સામાયિક, પ્રતિકમળ, વિનય, રૈયાવચ્ચાદિક કરવા યોગ્ય કાર્ય તે ન કર્યા તદ્દપ જીને પ્રકાર અને જીવાજીનાદિ મૂકમ વિચાર સદૃશ નહીં એ ત્રીજો પ્રકાર તથા આપણી કુમતિવટે વિપરીત પ્રરૂપણા કરી એ ચોથો પ્રકાર આ પ્રમાણેના ચાર પ્રકારમાથી કોઈ પણ નમર કયો હોય તદ્દપ અતિચાર માટે પણ મિત્રાદુષ્ટક આપુ છું

આમા અઢાર પાપમ્થાનકો જતાળ્યા છે તેની અદર પ્રથમના પાપ અનત (હિંસા, અમત્ય, અન્ન, મૈથુન ને પરિભ્રમ), તથા ચાર કપાય (ક્રોધ, માન, માયા ને લોભ) ત્યાગપછી રાગ ને દ્વેષ એ ૧૧ પાપમ્થાનકો તો પ્રગટાર્થવાળા છે ત્યાગપછીના ૭ ના અર્થ આ પ્રમાણે-૧૨ કોઈની માથે કલેશ જોયો, ૧૩ કોઈને કવક આપવું, ૧૪ કોઈની ચાહી આવી, ૧૫ સુખમા જાનક ને દુઃખમા મોકલ કરવો, ૧૬ પાગડી નિંદા કરવી, ૧૭ માયા-કપટ યુક્ત અસત્ય જોલવું અને ૧૮ અનતકાળ પર્યંત સમારમા પરિભ્રમણ કરાવનાર મિથ્યાત્વતુ સેવન કરવું આ પ્રમાણેના અઢારે પાપમ્થાનો આવકે યથા શક્તિ વર્જવા યોગ્ય છે

આ ચાર પ્રકારને લગતા છેલ્લા અતિચારનો અર્થ છે

ઈતિ આતાતિચારાર્થઃ.

એવંકારે શ્રાવકતણે ધર્મે સમ્યક્ત્વ
 મૂળ ખાર વ્રત અને એક સો ચોવીશ
 અતિચારમાંથી જે કોઈ અતિચાર પક્ષ-
 દિવસમાંહિ સૂક્ષ્મ-ખાદર જાણતા-અજા-
 ãણતાં હુએ હોય તે સવિહું મને વચને
 કાયાએ કરી તરસ મિચ્છામિ દુઝડં.

ઇતિ શ્રાવકના પાક્ષિક અતિચાર
 અર્થ સહિત મમામ

ભજન

હવે તો અમે ધર્મનો ધધો હાથ ધરશું,
ધર્મનો ધધો હાથ ધરશું રે, વેપારી થઈને

સુતનો ધધો હાથ ધરશું

કામ ને ક્રોધના મોહ ને લોભના રે, સોદા સસારમા નહીં
કરશું, લખ રે ચોરાશીના નિવિધ બજારમા રે, ફરી ફરી ધાક્યા
નહિ કરશું રે ॥ હવે તો ૧ ॥ જૂઠ્ઠાને જાગવ્યું ને માથ ન સાચ
વ્યું રે, ખેડ્યો વેપાર જાણે રજા, મનવેયે ખોટ આવી મુડી
શુભાવી ભાઈ, ફરી એ પથે નહીં પળશું રે ॥ હવે તો ૨ ॥
શુદ્ધતા ધર્મલાભો આગમે જાળીયા રે, ચેતીને ચારિત્રે ચિત
રશું, જગના વ્યાપારમા ને ધર્મ આચારમા રે, આગમની ધા
રણાઓ ધ શું રે ॥ હવે તો ૩ ॥ આદત અસત્યની તો
મનવી ન મૂંઝી ભાઈ, સોદા તે નત્યના મધરશું, ખાતું ને આ
વરો આ અતગમા રાખશું ને, નિષ્કામી ભાવે મ બર કરશું
રે ॥ હવે તો ૪ ॥ મનના વિકાર ટાળી શુદ્ધ વિવેકધી રે,
ચિત્તમા ચેતનના ધ્યાન ધરશું, મમકિત સમભાવે ચિચિત્તાને
પામી રે, અલખનો શોધમા ઠતરશું રે ॥ હવે તો ૫ ॥
વ્યક્તિની જાનના મમદિમા ભેજી રે, વિશ્વની નેવામા વિચરશું,
આતમની જ્યોતિના ગુહ સ્વરૂપમા રે, અનુભવી થાતા
થાતા કરશું રે ॥ હવે તો ૬ ॥ ધ્રુવાના નાવે ભાઈ બવજળ
તગવા રે, સુદાની મફશુર કરશું, વૈરાગ્ય વાયુ ટહેરે નોડહ
દશાને માધી, અહીંના આરામા ઉતરશું રે ॥ હવે તો ૭ ॥
પ્રભુપદ પામવા ને ભવન વામના રે, વિદેહી ભાવનાને વગશું,
જમણાઓ ભાગવા ને જીવને જગાડવા રે, દામ હરિનું કહ્યું
કરશું રે ॥ હવે તો અમે ધર્મનો ધધો હાથ ધરશું ૮

હરિલાલ દીકાભાઈ

